

לקוטי תורה • פרשת כי תבוא • מאמר 3

תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה וגו'

”מפני שלא עבדת את ה' אלקיך בשמחה”

כל יהודי יכול לעבוד את ה' בשמחה, משום שהתורה היא האור של ה' עצמו: לימוד התורה משביע את הכמיהה לדבוק בו, הנסתר בלבו של כל אדם. שמחה זו אפשרית גם למי שאהבתו נחלשה, והיא גדלה ככל שהוא מכיר בשפלותו.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/ki-savo/3

הנקודה

כל יהודי יכול לעבוד את ה' בשמחה, משום שהתורה היא האור של ה' עצמו: לימוד התורה משביע את הכמיהה לדבוק בו, הנסתר בלבו של כל אדם. שמחה זו אפשרית גם למי שאהבתו נחלשה, והיא גדלה ככל שהוא מכיר בשפלותו.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר שואל כיצד אפשר לומר שהתורה מאשימה את כל ישראל בכך שלא עבדו את ה' "בשמחה", כאשר השמחה בה' נראית כמדרגתם של צדיקים. הוא מבחין בין שתי עבודות: תפילה ולימוד תורה. "בוקרו של אברהם", היא הזמן לעורר את האהבה לה' הישנה בלבו של כל אדם, על ידי התבוננות בכך שה' הוא "אל עולם": העולם אינו אלא הארה מאורו, הנמשכת ממנו בלי לשנות אותו, כפי שפירות נובעים מכוח הצמיחה שבארץ ומחשבות מן הנפש. התבוננות זו מלווה את תפילות הבוקר ומובילה לקריאת שמע. מבין שתי אהבות — שלהבת חסרת פניות של הצדיקים והכמיהה לדבוק בה' שיש לכל יהודי — רק את השנייה אפשר לממש באמצעות התורה, שאור ה' מלוכש באותיותיה; מימוש זה הוא השמחה שכל יהודי מצווה בה. גם מי שאהבתו התקררה יכול לשמוח בלימודו, ועל אחת כמה וכמה ככל שהוא מכיר בשפלותו. המאמר מסיים בהכנות לתפילה: כובד ראש, טבילה במקווה, צדקה ולימוד מוסר.

מבנה

1	השאלה ושתי העבודות	19	כיצד אפשר להאשים את כל ישראל בכך שלא עבדו בשמחה, שהיא מדרגתם של צדיקים? התשובה נפתחת בהבחנה בין שתי עבודות — תפילה ותורה; התפילה היא זמן הבוקר לעורר את האהבה הישנה בלבו של כל אדם.
2	ההתבוננות שבתפילה	2-4	ה' הוא "אל עולם": העולם אינו אלא הארה מאורו, כמו פירות מכוח הצמיחה ומחשבות מן הנפש. תפילות הבוקר סובכות סביב התבוננות זו, מבקשות עזרה כנגד קטרוגים והסחות דעת, ומובילות לקריאת שמע.
3	שתי אהבות, והתורה שמממשת אותן	5-7	אהבתם חסרת הפניות של הצדיקים שונה מן הכמיהה לדבוק בה' שיש לכל יהודי. את הכמיהה הזאת אפשר לממש רק באמצעות התורה, שאור ה' מצוי באותיותיה; מימוש הוא שמחה שכל אחד יכול להגיע אליה.
4	שמחה למי שאהבתו נחלשה	8-10	מי שאהבתו התקררה עדיין יכול לשמוח בתורה, שהיא מאוחדת עם ה'; ההכרה בשפלותו מכפילה את השמחה, ואילו העצבות נובעת מגאוה, ואור התורה "עובר על פשע" למי שחש עצמו לשיריים.
5	יעקב וישראל; שמחת הצדיקים	11	העבודה מתוך שפלות היא בחינת יעקב, העבד; ישראל היא זמן של אהבה גדולה, שבו קל לשמוח. שמחת המצווה מצווה על הכול; השמחה הגלויה בה' עצמו היא מדרגת הצדיקים, והיא פתוחה לכול ביום טוב.

כובד ראש — הכרה בשפלות בדעת; ואחר כך שלושה דברים המסירים את המעכבים את התפילה: טבילה במקווה, משום שהתפילה היא ריח טוב והריח תלוי בטהרה; צדקה, כנגד הקטרוגים; ולימוד מוסר, שבו אמונה פשוטה היא כתרה של האהבה הגדולה.

מושגים

שיריים שיריים אדם רואה את עצמו כמיותר בעולם. למי שחש כך בשפלותו, אור התורה "עובר על פשעי".	האהבה הנסתרת אהבה מסותרת האהבה לה' המצויה בלבו של כל יהודי. היא רדומה, כביכול ישנה, עד שההתכוננות שבתפילה מעלה אותה אל הדעת.
יעקב וישראל יעקב וישראל שתי מדרגות בעבודה: יעקב, העבד שאהבתו התקררה ובכל זאת הוא עובד בשמחה, וישראל, זמן האהבה הגדולה שבתפילה, שבו קל לשמוח.	אל עולם אל עולם ה' כ"עולם", ולא "אלוהי העולם": העולם אינו מציאות לעצמו, אלא הארה מאורו.
כובד ראש כובד ראש הכרה מפוכחת בדעת, לפני התפילה, בשפלותו של האדם ובחטאים המסתירים את מדרגת ישראל. אין הכרח שזו תהיה כבודת הלב.	הארה הארה שפע היוצא ממקורו בלי לגרוע ממנו ובלי לשנותו, כמו מחשבה מן הנפש או פירות מכוח הצמיחה. העולם והאור שבאותיות התורה הם הארות מה'.
	שתי האהבות שני מיני אהבות אהבה חסרת פניות המתלקחת מעצמה, מדרגת הצדיקים, והכמיהה לדבוק בה' שיש לכל יהודי. את השנייה מממשים באמצעות התורה.

קטע 1 • 11

השאלה ושתי העבודות

1 תחת אשר¹ לא עבדת² את ה' אלקיך בשמחה וגו'. ולהבין הלא זה הוא מדרגות הצדיקים כמ"ש שמחו צדיקים בה³ כו' ואיך יגיע כל אדם לזה.

"משום שלא עבדת את הו"י אלקיך בשמחה" וגו'. ויש להבין: האם אין זו מדרגתם של הצדיקים, ככתוב "שמחו צדיקים בהו"י" וכי? ואם כן, כיצד יכול כל אדם להגיע לכך?

המאמר פותח בדברים כ"ח, מ"ז, מתוך התוכחה שבפרשת כי תבוא: הקללות באות "משום שלא עבדת את הו"י אלקיך בשמחה ובטוב לבב". הקושי הוא ששמחה בה' נראית כמדרגתם של הצדיקים, ככתוב בתהילים צ"ז, י"ב: "שמחו צדיקים בהו"י". כיצד, אם כן, יכולה התורה לדרוש זאת מכל יהודי?

אך הנה יש ב' מדרגות בעבודת ה' מדת יום ומדת לילה בחינת יעקב ובחינת ישראל וכדרך פרט הם בחינת תורה ובחינת תפלה.

אלא שיש שתי מדרגות בעבודת ה': מידת יום ומידת לילה, בחינת יעקב ובחינת ישראל; ובפרט, אלה הן בחינת תורה ובחינת תפילה.

התשובה מתחילה בהבחנה בין שתי מדרגות בעבודת ה', המכונות "יום" ו"לילה" ונקשרות לשני שמותיו של יעקב אבינו, יעקב וישראל. בחיי היום-יום של האדם מופיעות שתי המדרגות כתורה ותפילה; המאמר מבאר בהמשך כל אחד מן הזוגות הללו.

(עיי' מ"ש מענין מדת יום ומדת לילה בד"ה רני ושמחי^{4,5} גבי רננא ברמשא ושמחה בצפרא^{6,7} ובד"ה ענין חנוכה⁸ גבי בבקר כתיב בהיטיבו⁹ ובבין הערבים כתיב בהעלות¹⁰ וסד"ה להבין ענין הברכות¹¹ סד"ה וידעת היום¹² ועיי' זח"א [זהר חלק א'] (קע"ד¹³ א') בענין יעקב וישראל¹⁴.)

(עיינו במה שנכתב על מידת יום ומידת לילה במאמר המתחיל "רני ושמחי", בענין "רננא ברמשא ושמחה בצפרא"; ובמאמר המתחיל "ענין חנוכה", בענין "בבקר כתיב בהיטיבו ובין הערבים כתיב בהעלות"; ובסוף המאמר המתחיל "להבין ענין הברכות", בסוף המאמר המתחיל "וידעת היום". ועיינו בזהר, חלק א', קע"ד א', בענין יעקב וישראל.)

הסוגריים מפנים למקומות אחרים שבהם אדמו"ר הזקן עוסק בנושאים אלה: למאמר בתורה אור "רני ושמחי" (זכריה ב', י"ד), העוסק בדברי הזהר על "שמחה בבוקר ורינה בערב", ולמאמר על חנוכה, המשווה בין הטבת נרות המנורה בבוקר (שמות ל', ז') להעלאתם בערב (שמות ל', ח'). הקטע בזהר שאליו מצוינים מסביר מדוע נקרא יעקב אבינו לעיתים יעקב ולעיתים ישראל.

והענין דהנה אמרו רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] זמן תורה לחוד¹⁵ וזמן תפלה לחוד¹⁶ שתפלה נקרא חיי שעה ותורה חיי עולם.

והעניין הוא, שהרי אמרו חז"ל: "זמן תורה לחוד וזמן תפילה לחוד", שכן התפילה נקראת "חיי שעה" והתורה "חיי עולם".

לפני שהוא מבאר את שתי המדרגות, אדמו"ר הזקן מזכיר את דברי הגמרא (שבת י" ע"א): כשראה רבא את רב המנונא מאריך בתפילתו, אמר שאנשים מניחים את "חיי עולם" — התורה — ועוסקים ב"חיי שעה" — התפילה, שבה מבקשים על צורכי ההווה. רב המנונא סבר שלכל אחד מהם זמן משלו. התורה והתפילה הן אפוא שתי עבודות נפרדות.

ולהבין ענין התפלה דכתיב וישכם אברהם בבקר^{17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24} דהיינו שאהבה מסותרת שבלב כל אחד ואחד מישראל היא בעולם ובהסתר ובבחינת שינה וצריך לעוררה משינתה כמו שכתוב אם תעירו ברי"ש אחד ואם תעוררו²⁵ בבי ריש"ן.

וכדי להבין את ענין התפילה, שעליה נאמר "וישכם אברהם בבקר": האהבה המסותרת שבלבו של כל אחד ואחד מישראל נתונה בעולם ובהסתר, ובבחינת שינה, ויש לעורר אותה משנתה, ככתוב "אם תעירו" ברי"ש אחת, "ואם תעוררו" בשתי ריש"ן.

התפילה נקשרת לפסוק "וישכם אברהם בבקר" (בראשית כ"ב, ג'). לכל יהודי יש בלב אהבה נסתרת לה', אבל היא רדומה, כביכול; זמן התפילה הוא הזמן לעוררה. בשיר השירים מופיעים שני פעלים של התעוררות: "תעירו", הכתובה באות רי"ש אחת, ו"תעוררו", הכתובה בשתי ריש"ן.

פי' אם תעירו ברי"ש אחד היינו חיצוניות הלב ואם תעוררו בשני ריש"ן היינו פנימית הלב עיין בלקי"ת [בלקוטי תורה (להאריז"ל)] מהאריז"ל [מהארי"י זכרונם לברכה] בשה"ש [בשיר השירים].²⁶

פירוש הדבר: "אם תעירו", ברי"ש אחת, היא חיצוניות הלב, ו"אם תעוררו", בשתי ריש"ן, היא פנימיות הלב. עיינו בלקוטי תורה של האריז"ל על שיר השירים.

הרי"ש האחת מסמלת את התעוררות השכבה החיצונית של הלב, והרי"ש הכפולה — את התעוררות עומקו הפנימי. אדמו"ר הזקן מביא פירוש זה מלקוטי תורה של האריז"ל על שיר השירים.

את האהבה עד שתחפץ^{27, 28, 29} (עיין) זח"ב [זהר חלק ב'] ט' א' קמ"ו ב' תי"ז [תיקוני זוהר] תיקון למ"ד) שיש זמן ועת לחפיצה ותשוקה של אהבה מסותרת הנ"ל דהיינו בשחרית.

"את האהבה עד שתחפץ" (עיינו בזוהר, חלק ב, ט' א', קמ"ו ב'; תיקוני זוהר, תיקון ל'): יש זמן ועת לרצון ולכמיהה של האהבה המסותרת האמורה, והוא זמן תפילת שחרית.

הפסוק מסתיים במילים "את האהבה עד שתחפץ": לאהבה המסותרת יש זמן הראוי להתעוררותה לרצון ולכמיהה לה'. זמן זה הוא תפילת שחרית.

וזהו וישכם אברהם בבקר (עיי' זח"א [זהר חלק א] ע"ב א' ר"ג א' רמ"ז ב'. ח"ג [חלק ג'] ויקרא כ"ב ב' נ"ב סע"ב [סוף עמוד ב] ר"ד סע"א [סוף עמוד א] רמ"ב ³⁰ א').

וזהו וישכם אברהם בבוקר (עיי' בזהר, חלק א, ע"ב א', ר"ג א', רמ"ז ב'; חלק ג, ויקרא, כ"ב ב', סוף נ"ב ב', סוף ר"ד א', רמ"ב א').

לכן התפילה נקשרת להשכמתו של אברהם: הבוקר הוא זמנו של אברהם. הקטעים בזהר שאליהם מצוינים עוסקים ב"בוקרו של אברהם", שעת הרצון האלוהית, ובאברהם כמי שתיקן את תפילת הבוקר.

וענין השינה של אהבה זו הוא כמו למשל אדם הישן שהמחשבה שלו היא בבחינת הסתלקות למעלה מהמוח ואינה מלוכשת במוחו כלל

שנתה של אהבה זו דומה, למשל, לאדם הישן: מחשבתו נמצאת במצב של הסתלקות למעלה מן המוח ואינה מלוכשת במוחו כלל;

קצת מסביר אדמו"ר הזקן מה פירוש הדבר שהאהבה "ישנה". אצל אדם ישן, המחשבה הסתלקה למעלה מן המוח ואינה מלוכשת בו עוד, ולכן היא אינה פועלת באמצעות חשיבה מכוונת.

ולכן החלומות הם דמיונות בלבד (עמ"ש בד"ה שיר כו' היינו כחולמים) ³¹ אבל בהקיצו ³² נכנס המחשבה זו בתוך המוח ומלוכשת בתוך מוחו לחשוב בהם כרצונו.

ולכן החלומות הם דמיונות בלבד (ראו מה שנכתב במאמר המתחיל "שיר" וכו', "היינו כחולמים"). אך כשהוא מתעורר, המחשבה נכנסת שוב אל המוח ומתלבשת בתוכו, כדי לחשוב כרצונו.

זו הסיבה שהחלומות הם דמיונות בלבד; במאמר תורה אור על "היינו כחולמים" (תהילים קכו, א) מוסבר שבשינה השכל המבחין מסתלק ונשאר רק כוח הדמיון. כשאדם מתעורר, המחשבה שבה ונכנסת אל המוח, והוא מכוון את חשיבתו כרצונו.

משא"כ בחלום אין בו בחירה ורצון כלל כמ"כ [כמו כן] הענין באהבה זו כשהיא בבחי' שינה אף שזוכר את ה' בלבו ויודע דרך כלל שמכ"כ [שמלא כל הארץ כבודו]. ³³

ואילו בחלום אין כלל בחירה ורצון. כך גם באהבה זו כשהיא בבחינת שינה: אף שהוא זוכר את ה' בלבו ויודע באופן כללי ש"מלא כל הארץ כבודו",

בחלום אין לאדם בחירה או רצון. גם האהבה המסותרת יכולה להיות במצב דומה: האדם זוכר את ה' בלבו ויודע באופן כללי ש"מלא כל הארץ כבודו" (ישעיהו ו, ג), אך הידיעה הזאת היא בבחינת חלום.

מ"מ יכול לעשות דבר עבירה שהוא נגד רצונו ית' ואפילו באותה שעה כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריא³⁴ שיצליח בגנבתו

בכל זאת הוא יכול לעבור עבירה, שהיא נגד רצונו יתברך, ואפילו באותה שעה, כמאמר חז"ל: "גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריא" — שה' יצליח את גנבתו.

ההוכחה היא שאדם יכול לחטוא נגד רצון ה' אפילו בשעה שהוא זוכר אותו. מאמר חז"ל (ברכות סג ע"א, לפי נוסח עין יעקב, כפי שצוין בהערות קה"ת) מתאר גנב, העומד ממש בפתח מחתרתו, וקורא לה' שיעזור לו להצליח בגנבתו.

והוא מפני שאין זכירה זו אלא דרך דמיון והעברה בעלמא על המוח ואינו מלובש ונכנס בתוך מוחו הדבר נובע מכך שזכירה זו אינה אלא דמיון והרהור חולף בלבד, העובר על פני המוח; היא אינה מלובשת במוח ואינה נכנסת לתוכו.

הגנב מאמין בה', אך האמונה רק חולפת במחשבתו כדימוי; היא לא נכנסה למוחו ולא התלבשה בו, ולכן אינה מנחה את מעשיו.

וצריך האדם לעורר את האהבה משינתה ולהכניסה בתוך מוחו ומחשבתו ע"י התבוננות רבים מהתחלת התפלה עד קריאת שמע.^{35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71}

על האדם לעורר את האהבה משנתה ולהכניס אותה אל מוחו ומחשבתו באמצעות התבוננות ממושכת, מתחילת התפילה ועד קריאת שמע.

לכן תפקידה של התפילה הוא לעורר את האהבה ולהכניס אותה אל המוח באמצעות התבוננות ממושכת, מתחילת התפילה ועד קריאת שמע. הפסקאות הבאות מתארות את ההתבוננות הזאת.

קטע 2 • 21-4

ההתבוננות שבתפילה

2 וענין התבוננות שבתפילה הוא איך שהוא ית' אל עולם ולא אל העולם שאין העולם ענין בפ"ע [בפני עצמו] ההתבוננות שבתפילה היא בכך שהוא יתברך הוא "אל עולם" ולא "אל העולם": העולם אינו דבר העומד בפני עצמו;

ההתבוננות המעוררת את האהבה עוסקת באופן שבו ה' קשור לעולם. אברהם קרא לה' "אל עולם" (בראשית כא, לג); אדמו"ר הזקן מפרש זאת לא כ"אל העולם", כאילו העולם הוא דבר נפרד שה' מושל בו, אלא כ"אל, עולם": העולם אינו דבר העומד בפני עצמו.

אלא שהן בחיי התפשטות הארה וזיו מאורו יתברך כמו זיו השמש שהאיר ממנו ית' כשעלה ברצונו לברוא את העולם.⁷²

אלא הם בחינת התפשטות של הארה וזיו מאורו יתברך, בדומה לזיו השמש: [זיו] שהאיר ממנו יתברך כאשר עלה ברצונו לברוא את העולם.

אדרבה, כל מה שיש בעולם אינו אלא קרן המתפשטת מאורו של ה', כשם שזיו השמש מתפשט מן השמש. זיו זה האיר כאשר עלה ברצונו של ה' לברוא את העולם.

3 ולמשל כמו כח הצומח⁷³ רוחני אשר בארץ שממנו יצמח עשבים ואילנות ופירות שבודאי הפרי הנצמח שהוא גשמי אינו ממהות ועצמות הכח רוחני הצומח

למשל, כוח הצמיחה הרוחני שבארץ, שממנו צומחים עשבים, אילנות ופירות. ברור שהפרי שצמח, שהוא גשמי, אינו ממהותו ומעצמותו של כוח הצמיחה הרוחני,

זהו משל ליחס שבין העולם לה': בארץ יש כוח רוחני שמצמיח צמחים. הפרי שצומח הוא גשמי, ולכן אינו יכול להיות עצמותו של אותו כוח רוחני.

אלא בחיי הארה בלבד המתפשטת מעצמות ומהות הכח רוחני הצומח והארה זו נתעבה ונתגשמה כ"כ [כל כך] עד שנעשה פרי גשמי בטעמים נרגשים לחיך מתיקות וכ"כ מה שאין ערך זה

אלא הוא רק הארה המתפשטת מעצמותו וממהותו של כוח הצמיחה הרוחני. הארה זו נעשתה גסה וגשמית כל כך, עד שהייתה לפרי גשמי, בעל טעמים שהחך יכול לחוש — מתיקות וכדומה; ואילו מסוג זה

הפרי בא רק מקרן של אותו כוח, שנעשתה גסה כל כך עד שהפכה לפרי גשמי, בעל טעמים כגון מתיקות שהחך יכול לחוש. בכוח הרוחני עצמו אין דבר הדומה לטעם.

נמצא ברוחני כלל, ואין התפשטות זו כמו התפשטות המים הנמשכים ממקום גבוה למקום נמוך שהמים

אינו נמצא כלל ברוחניות. התפשטות זו אינה דומה להתפשטות של מים הזורמים ממקום גבוה למקום נמוך, שבה המים

אדמו"ר הזקן מחדד את המשל באמצעות ניגוד: "התפשטות" זו אינה דומה למים הזורמים במורד.

הנמשכים לא נשאר מהם במקומם הראשון כלל משא"כ בכח רוחני הצומח לא נחסר כלל בצמיחת הפרי ויכול הוא לחזור ולהצמיח פעמים רבות אין מספר

שזרמו אינם מותירים דבר במקומם הראשון; ואילו כוח הצמיחה הרוחני אינו נגרע כלל מכך שהפרי צומח, והוא יכול להצמיח [פירות] שוב פעמים רבות מספור.

מים הזורמים במורד עוזבים את מקורם, ושום דבר מהם אינו נשאר שם. כוח הצמיחה אינו מאבד דבר כשהוא מצמיח פרי, והוא יכול להצמיח שוב ושוב בלי גבול, משום שמה שמתפשט ממנו הוא רק הארה.

ולכן קראו חכמי האמת להתפשטות זו בשם הארה כמו למשל מחשבות האדם שנמשכים מנפשו ונשמתו שאין תופסים מקום כלל ולא שינוי וגירעון כלל בנפשו מחמת המחשבות ויכולה היא לחשוב מחשבות עד אין קץ.

לכן כינו חכמי האמת התפשטות זו בשם "הארה". כך, למשל, מחשבותיו של אדם נמשכות מנפשו ומנשמתו, אינן תופסות מקום כלל, ואינן גורמות שום שינוי או גרעון בנפשו; והיא יכולה לחשוב מחשבות בלי סוף.

זו הסיבה שמקובלים, "חכמי האמת", מכנים השפעה מסוג זה בשם הארה. דוגמה נוספת היא מחשבותיו של אדם: הן באות מנפשו בלי לתפוס מקום, אינן משנות אותה ואינן גורעות ממנה, והנפש יכולה להמשיך לחשוב בלי סוף.

כך העולם הוא רק הארה והתפשטות ממנו ית' וכולא קמיה כלא חשיב⁷⁴ ואין תופסים מקום נגדו ית' ואין בו שינוי ח'ו [חס ושלום] כמ"ש אני ה' לא שנית⁷⁵ ואתה הוא קודם⁷⁶ שנברא העולם כו'

כך גם העולם אינו אלא הארה והתפשטות ממנו יתברך, ו"כולא קמיה כלא חשיב" — הכול לפניו נחשב כאין; הוא אינו תופס מקום ביחס אליו יתברך, ואין בו שום שינוי, חס ושלום, כמו שנאמר: "אני הו' לא שנית", וכן "ואתה הוא קודם שנברא העולם" וכו'.

לכן העולם הוא רק הארה מאורו של ה': לפניו הוא "נחשב כאין", כפי שנאמר בווהר, ובריאתו לא חוללה בו שום שינוי, כפי שנאמר במלאכי ג, ו. גם בתפילת שחרית אומרים: "אתה הוא קודם שנברא העולם, אתה הוא משנברא העולם".

(ועמ"ש מזה בד"ה קול דודי בשה"ש [בשיר השירים]),⁷⁷ ובהוה הוא מעורר את האהבה בתפלה. וזהו שאומרים הודו לה' קראו בשמו⁷⁸ כו'.

(ועיינו במה שנכתב על כך במאמר המתחיל "קול דודי", בשיר השירים.) בהתבוננות זו מעוררים את האהבה בתפילה. זהו עניינן של המילים שאומרים: "הודו לה', קראו בשמו" וכו'.

אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על "קול דודי" שבשיר השירים, שבו מוסבר עניין זה בהרחבה. ההתבוננות באמת זו היא שמעוררת את האהבה בתפילה, וזהו הנושא של "הודו לה', קראו בשמו" (דברי הימים א טז, ח), הנאמר בתפילת שחרית.

פ"י שאנו מודים על זה שהשם הוא אל עולם כנ"ל. ועמ"ש בד"ה שובה ישראל עד גבי בא"י [ברוך אתה ה'] אלהינו מלך העולם.

כלומר, אנו מודים על כך שה' הוא "אל עולם", כנזכר לעיל. ועיינו במה שנכתב במאמר המתחיל "שובה ישראל עד", בעניין "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם".

כשאומרים "הודו", אנו מכירים בכך שה' הוא "אל עולם", והעולם אינו אלא אורו. המאמר "שובה ישראל" דן בכך בהסבר נוסח הברכה: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם".

4 ועל ענין זה סובב והולך כל התפלה שצריך לחזור ע"ז פעמים רבות עד שיקבע בלבו בבחי' רא"י [ראיה] ממש ושיאריך בזה כל או"א [אחד ואחד] לפי שכלו, יש שמוחו מגושם יותר צריך להעמיק בזה יותר.

כל התפילה סובבת סביב עניין זה, שכן יש לחזור עליו פעמים רבות, עד שייקבע בלב כמראה עיניים ממש. כל אחד ואחד צריך להאריך בהתבוננות זו לפי שכלו; מי ששכלו גם יותר, צריך להעמיק בה יותר.

ההתבוננות הזאת, שהעולם אינו אלא הארה של ה', היא החוט המקשר העובר לאורך כל תפילת שחרית. יש לחזור עליה שוב ושוב, עד שהיא מתיישבת בלב בבהירות של דבר הנראה לעיניים. כל אחד מתבונן בה לפי יכולתו, ומי ששכלו קשור יותר לעיניים גשמיים צריך להעמיק בה יותר.

ובקשות שבאמצע פסוקי דזמרה ושבחים תקנו אנשי כנה"ג [כנסת הגדולה] מחמת שיש קטרוגים על האדם ודנין אותו אם הוא ראוי לכך

ואת הבקשות שבאמצע פסוקי דזמרה והשבחים תיקנו אנשי כנסת הגדולה, מפני שיש טענות נגד האדם ודנין אותו אם הוא ראוי לכך;

מדוע, אם כן, יש בפסוקי דזמרה, פסוקי השבח של הבוקר, גם בקשות? אנשי כנסת הגדולה תיקנו אותן שם מפני שיש טענות נגד האדם, והוא נידון אם הוא ראוי להגיע להתבוננות ולאחבה הזאת.

וגם כי יש כמה מניעות וסיבות המטרידות את האדם מהתבוננות זו וע"ז אנו מבקשים רחמים הושיעה את עמך וגו' ורעם ונשאים⁷⁹ כו'

וכן מפני שיש מכשולים וגורמים רבים המסיחים את דעתו של האדם מהתבוננות זו. על כך אנו מבקשים רחמים: "הושיעה את עמך" וגו', "ורעם ונשאים" וגו',

הבקשות נותנות מענה גם למכשולים ולהסחות הדעת הרבים המונעים מן האדם את ההתבוננות הזאת. לכן, בתוך השבחים, אנו מבקשים רחמים בפסוקים כגון "הושיעה את עמך... ורעם ונשאים" (תהילים כח, ט).

והוא רחום⁸⁰ וגו' (ועמ"ש מזה בפ' פנחס סד"ה צו את בניי [בני ישראל]). וכל הענין עד קי"ש [קריאת שמע] הוא לעורר את האהבה ובק"ש [ובקריאת שמע] אומרים הויה אלקינו אחד.⁸¹

"והוא רחום" וגו' (ועיינו במה שנכתב על כך בפרשת פינחס, בסוף המאמר הפותח במילים "צו את בני ישראל"). כל העניין עד קריאת שמע נועד לעורר את האהבה; ובקריאת שמע אומרים: "הוי אלקינו... אחד".

פסוק נוסף מסוג זה הוא "והוא רחום יכפר עוון" (תהילים עח, לה); אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו "צו את בני ישראל" שבפרשת פינחס, להרחבה. כל מה שקודם לקריאת שמע נועד לעורר את האהבה, ובקריאת שמע עצמה מכריזים על אחדות ה': "הוי אלקינו, הוי אחד".

ואיתא בגמ' [בגמרא] אנשי יריחו⁸² היו כורכין את שמע ולא היו מפסיקין בין אחד לואהבת בדבר אחר לפי

ואיתא בגמרא, שאנשי יריחו היו כורכים את שמע ולא מפסיקים בדבר אחר בין "אחד" ל"ואהבת", מפני

הגמרא (פסחים נו ע"א) מספרת שאנשי יריחו היו "כורכים את שמע": לפי דעה אחת לא היו מפסיקים אחרי "אחד", ולפי דעה אחרת השמיטו את "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". אדמו"ר הזקן מתאר את מנהגם בכך שלא הפסיקו בין "אחד" ל"ואהבת".

שהם תלויין זה בזה שלפי ערך התבוננותו באחדותו יתברך ככה תתעורר מדת האהבה, לפיכך היו כורכין את שמע כו' אלא שאין הלכה כאנשי יריחו שבשכמל"ו [שברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד] לא הוי הפסק משום שגם זה רזא דאחד.

שהם תלויים זה בזה: לפי מידת ההתבוננות של האדם באחדותו יתברך, כך מתעוררת מדת האהבה. לכן היו כורכים את שמע וכו'. אלא שאין הלכה כאנשי יריחו, שכן "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" אינו הפסק, מפני שגם הוא סוד "אחד".

הטעם לכך, כפי שמסביר אדמו"ר הזקן, הוא שהאהבה תלויה בהתבוננות באחדות ה': ככל שהאדם מעמיק בהתבוננות באחדותו, כך תהיה אהבתו חזקה יותר. אין הלכה כאנשי יריחו, מפני ש"ברוך שם..." אינו הפסק; גם הוא מבטא את סוד ה"אחד".

ועד הוא רזא דאחד⁸³ בחילופי אתון וגו' ונקי' יחודא תתאה כנודע (ועמ"ש מזה בד"ה בחדש השלישי):

ו"ועד" הוא סוד "אחד" בחילופי אותיות וכו', והוא נקרא יחודא תתאה, כידוע. (ועיינו במה שנכתב על כך במאמר הפותח במילים "בחדש השלישי").

הזוהר (חלק ב, קלד ע"א) אומר ש"ועד", שבסוף "ברוך שם...", הוא "אחד" בחילוף אותיות. זהו "יחודא תתאה" — אחדות ה' כפי שהיא מצויה בתוך מציאות העולם, בניגוד ל"יחודא עילאה" שבפסוק "שמע ישראל".

קטע 3 • 51-7

שתי אהבות, והתורה שממשת אותן

5 ב והנה יש שני מיני אהבות^{84, 85} אהבה שנעשית מאליה ע"י התבוננות בהוי' אחד והיא כשלהבת העולה מאליה ובווערת כרשפי אש⁸⁶ ואין בה שום מבוקש.

ב. והנה יש שני סוגי אהבה. [האחת היא] אהבה שמתעוררת מאליה מתוך ההתבוננות בכך שהוי' אחד; היא כלהבה העולה מאליה ובווערת כרשפי אש, ואין לה שום מבוקש.

כאן מתחיל החלק השני. יש שתי אהבות לה'; הראשונה מתעוררת מאליה מתוך ההתבוננות בכך שהוי' אחד, עולה כלהבה ובווערת "כרשפי אש" (שיר השירים ח, ו), ואינה מבקשת דבר לעצמה.

(והוא כמ"ש בס"ב [בספר של בינונים] ח"א [חלק א'] ספ"י ולא כדי לדבקה בו ית' בלבד לרוות צמאון נפשם הצמאה לה'.⁸⁷ אלא איזהו חסיד המתחסד עם קונו כו' ע"ש).

(וכך כתוב בספר של בינונים, חלק א, בסוף פרק י: "ולא כדי לדבקה בו ית' בלבד לרוות צמאון נפשם הצמאה לה'; אלא איזהו חסיד, המתחסד עם קונו" וכו'; עיין שם).

בפרק י בתניא מתוארת אהבה זו אצל בני העלייה, אנשים בדרגה הנעלית ביותר: עבודתם אינה רק כדי לדבוק בה' ולהרוות את צמאון נפשם אליו. היא הולכת בעקבות דברי תיקוני זוהר: "איזהו חסיד? המתחסד עם קונו", שטניה מסביר כייחוד הקדוש ברוך הוא ושכינתו בעולמות התחתונים.

ועיין בד"ה כתיב מה יפית ומה נעמת⁸⁸ אהבה בתענוגים.⁸⁹ ועמ"ש לקמן סד"ה והקרבתם עולה אשה. גבי ובחינה זו נק' בשם עולה לפי שעולה מאליה כו' ע"ש).

ועיין במאמר המתחיל "כתוב מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים". וראה גם את הכתוב להלן, בסוף המאמר המתחיל "והקרבתם עולה אשה", בעניין "ובחינה זו נקראת בשם עולה, לפי שעולה מאליה" וכו'; עיין שם).

שני מאמרים נוספים מתארים אהבה זו: האחד על הפסוק "מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים" (שיר השירים ז, ז), שלפי הערת קה"ת ייתכן שהוא איגרת הקודש יח בתניא, והאחר על קרבן העולה. המילה "עולה" מציינת גם עלייה, ואהבה זו עולה מאליה.

ואהבה השנית הוא שחפץ ומשתוקק לדבקה בו ית' וזה יש בלב כל אחד ואחד מישראל.

והאהבה השנייה היא הרצון והכמיהה לדבוק בו ית'; אהבה זו מצויה בלבו של כל אחד ואחת מישראל.

האהבה השנייה היא הרצון והכמיהה לדבוק בה'. שלא כאהבה הראשונה, היא מצויה בלבו של כל יהודי.

וזהו ואהבת דהיינו שתתאוה שיהיה הוי' אלקיך כנודע (משא"כ האהבה הראשונה היא מעלת ומדרגת בני עלייה כמ"ש בס"ב [בספר של בינונים] שם ובד"ה מה יפית הנ"ל וע"ז נאמר שמחו צדיקים בה'.⁹⁰ ועיין סד"ה זה יתנו כו' מחצית השקל).^{91, 92}

וזהו "ואהבת": כלומר, שתשתוקק שהוי' יהיה אלקיך, כידוע. (לעומת זאת, האהבה הראשונה היא מעלתם ודרגתם של בני העלייה, כפי שכתוב בספר של בינונים שם ובמאמר המתחיל "מה יפית" הנזכר לעיל; ועל כך נאמר "שמחו צדיקים בה'". ועיין בסוף המאמר המתחיל "זה יתנו" וכו', "מחצית השקל").

כך מפרש אדמו"ר הזקן את הציווי "ואהבת את הוי' אלקיך": עליך להשתוקק שהוי' יהיה אלקיך, דבר שכל יהודי יכול לעשות. לעומת זאת, האהבה הראשונה שייכת למעטים הנעלים; היא שמחת "שמחו צדיקים בה'", והמאמר על מחצית השקל בתורה אור עוסק באותה הבחנה.

וזהו קבלת מ"ש בק"ש [בקריאת שמע]⁹³ רק שא"א לדבקה בו ית' כי לית מחשבה תפיסא ביה⁹⁴ שהוא ית' סתימו דכל סתימין^{95,96} וטמירא דכל טמירין.^{97,98}

וזהו קבלת מלכות שמים שבקריאת שמע; אלא שאי אפשר לדבוק בו ית', שהרי "לית מחשבה תפיסא ביה", שכן הוא ית' "סתימו דכל סתימין" ו"טמירא דכל טמירין".

הכמיהה הזאת היא קבלת מלכות שמים שחז"ל קושרים לקריאת שמע (משנה, ברכות ב, ב). אולם האדם אינו יכול לדבוק בה' בכוחו שלו, שכן, כלשון תיקוני הזהוה, "לית מחשבה תפיסא ביה", וכלשון הזהוה הוא "סתימו דכל סתימין וטמירא דכל טמירין".

פ"י שיש עולמות שנקראים סתימין והם למעלה מבחי' עוה"ב [עולם הבא] והוא ית' סתים ונעלם מהם שאינם משיגים אותו וכן טמירא דכל טמירין כ"א ע"י התורה.⁹⁹

כלומר, יש עולמות הנקראים "סתימין", והם למעלה מבחינת עולם הבא; והוא ית' סתום ונעלם מהם, ואינם משיגים אותו. וכן הוא "טמירא דכל טמירין" — אלא באמצעות התורה.

"סתימין" שבזהוה הם עולמות נעלים כל כך, שהם למעלה אפילו מעולם הבא, ואף על פי כן אינם יכולים להשיג את ה'. הדרך היחידה לדבוק בו היא באמצעות התורה, כפי שיוסבר בפסקה הבאה.

6 וזהו ודברת במ¹⁰⁰ כו' שאותיות התורה¹⁰¹ מלוכש בהם התפשטות והארה ממנו ית'. כמשל כח הצומח ואותיות המחשבה הנ"ל כמ"ש במן

וזהו [פירוש] "ודיברת עליהם" וכו': באותיות התורה מלוכשת התפשטות והארה ממנו יתברך, כמו במשל כוח הצמיחה ואותיות המחשבה שהוזכרו לעיל; כפי שמבואר בעניין המן,

זו משמעות הפסוק "ודיברת עליהם" (דברים ו, ז), שבא אחרי "ואהבת" שבקריאת שמע: הדרך להידבק בה' היא באמצעות דברי תורה. קרן מאורו של ה' מלוכשת באותיות התורה, כשם שכוח הצמיחה נמצא בפרי והנשמה באותיות המחשבה שלה, כפי שהוסבר במשלים לעיל.

כי טל אורות טלך¹⁰² ונתגשם עד שדכו במדוכה¹⁰³ וכו'. ועמ"ש מזה בפ' עקב סד"ה ויאכילך את המן.
 "כי טל אורות טלך", והוא נעשה גשמי עד ש"דכו במדוכה" וכו'. וראו מה שנכתב על כך בפרשת עקב, בסוף המאמר הפותח במילים "ויאכילך את המן".

המן ממחיש את אותה ירידה: הוא קשור ל"טל אורות" (ישעיהו כו, יט), ובכל זאת נעשה גשמי כל כך, עד שבני ישראל "דכו אותו במדוכה" (במדבר יא, ח). המאמר על "ויאכילך את המן" בפרשת עקב מרחיב בעניין זה.

7 וזהו ותורה אור¹⁰⁴ שהיא הארה מא"ס ב"ה ואי לזאת יהיה השמחה גדולה בעסק התורה והמצות כי בזה ירוה צמאנונו מה שחפץ ומשתוקק לדבקה בו יתברך.

וזהו [פירוש] "והתורה אור": התורה היא הארה מאין סוף, ברוך הוא. לכן צריכה להיות שמחה גדולה בעיסוק בתורה ובמצוות, שכן כך האדם מרווה את צימאנונו — את רצונו וכמיהתו להידבק בו יתברך.

הפסוק "כי נר מצוה ותורה אור" (משלי ו, כג) מלמד שהתורה היא קרן אור מאין סוף. לכן ראוי שתהיה שמחה גדולה בלימוד התורה ובקיום המצוות: באמצעותם האדם מרווה את צימאנונו — את הכמיהה להידבק בה' שיש לכלל יהודי.

וכמ"ש מזה באריכות בדי"ה צו את בני ¹⁰⁵ ישראל כו' את קרבני לחמי ¹⁰⁶ בענין הקטר החלב ע"ג [על גבי] המזבח ובענין פקודי ה' ישרים משמחי לב ¹⁰⁷ וע"ז נאמר תחת אשר לא עבדת כו'

וכמו שנכתב על כך באריכות במאמר הפותח במילים "צו את בני ישראל" וגו', "את קרבני לחמי", בענין הקטרת החלב על גבי המזבח, ובענין "פקודי הוי" ישרים משמחי לב". ועל כך נאמר: "תחת אשר לא עבדת" וגו',

אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו בפרשת פינחס על "צו את בני ישראל... את קרבני לחמי" (במדבר כח, ב), העוסק בהקטרת החלב על המזבח ובפסוק "פקודי הוי" ישרים משמחי לב" (תהילים יט, ט). שמחת המצוות הזאת היא השמחה שעליה מצווה הפסוק בדברים כח, מז.

בשמחה ובטוב לבב ^{108, 109, 110} (ועיין זח"א [זהר חלק א] קט"ז ¹¹¹ א' קע"ז א') כי בחינת שמחה זו מהעבודה בתורה ומצוות שבזה מרוה צמאוננו יוכל כל אדם להגיע אליה וכנ"ל.

"בשמחה ובטוב לבב" (ועיננו בזהר, חלק א, קטז ע"א, קעז ע"א). שכן כל אדם יכול להגיע למדרגת שמחה זו, הנובעת מן העבודה בתורה ובמצוות, שבאמצעותה הוא מרוה את צמאוננו, כפי שנתבאר לעיל.

שמחה זו נובעת מכך שהאדם מרוה את צמאוננו באמצעות התורה והמצוות, הפתוחות לכול; לכן כל אדם יכול להגיע אליה. בכך ניתנת תשובה לשאלה שפתחה את הדיון: כיצד התורה יכולה לדרוש שמחה מכולם.

אך הנה יש ב' בחי' בלימוד התורה. אחד תיכף אחר התפלה כשמעורר את האהבה ולומד התורה בנפש צמאה כצמא למים ואז הוא בודאי שמח בעבודתו.

אולם יש שתי בחינות בלימוד התורה. האחת היא מיד לאחר התפילה, כאשר האדם מעורר את האהבה ולומד תורה בנפש צמאה, כמי שצמא למים; אז הוא בודאי שמח בעבודתו.

כעת מבחין אדמו"ר הזקן בין שני מצבים בלימוד התורה. הראשון הוא מיד לאחר התפילה, כשהאהבה התעוררה והאדם לומד בנפש צמאה; במצב זה הוא בודאי שמח בעבודתו.

קטע 4 • 81-10

שמחה למי שאהבתו נחלשה

8 ועמ"ש בדי"ה אוסרי לגפן עירה ^{112, 113} גבי כי התענוג הוא שייך אחר מילוי הרצון כו' ע"ש.

וראה גם מה שנכתב במאמר המתחיל "אוסרי לגפן עירה", בענין "שהתענוג שייך לאחר מילוי הרצון" וכו', עיין שם.

אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו בתורה אור על הפסוק "אוסרי לגפן עירה" (בראשית מט, יא), שבו מוסבר שהתענוג בא לאחר שהרצון התמלא. לכן, כאשר לימוד התורה ממלא את הצימאון שהתעורר בתפילה, באה אחריו שמחה.

ובחינה השנית הוא כשנופל מבחי האהבה הן בעל עסק כשעוסק בעסקו או יושב אוהל כו'.

והבחינה השנייה היא כאשר האדם נופל ממדרגת האהבה — בין שהוא בעל עסק, כשהוא עסוק בעסקיו, ובין שהוא יושב אוהל וכו'.

המצב השני הוא כאשר האדם נפל מהאהבה שהתעוררה בתפילה: בין שהוא בעל עסק וטרוד בענייניו, ובין שהוא מקדיש את ימיו ללימוד, "יושב אוהל", אך אהבתו הצטננה.

אעפ"כ [אף על פי כן] יכול לשמוח אי"ע [את עצמו] בלימודו ע"י התבוננות כי התורה הוא אור אי"ס ב"ה

ואורייתא וקוב"ה [וקודשא בריך הוא] כולא חד¹¹⁴ אף שהוא רחוק מה' בתכלית הריחוק כיון

אף על פי כן הוא יכול לשמח את עצמו בלימודו, על ידי התבוננות בכך שהתורה היא אור אין סוף ברוך הוא, ו"אורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד" — התורה והקדוש ברוך הוא הם דבר אחד. ואף שהוא רחוק מה' בתכלית הריחוק, מאחר ש

גם במצב זה הוא יכול לשמח את עצמו על ידי התבוננות בכך שהתורה היא אור אין סוף עצמו, ושהתורה והקדוש ברוך הוא הם דבר אחד, כפי שמלמד הזוהר. הוא יכול לשמוח בלימודו גם כשהוא חס רחוק מה' בתכלית.

שהוא עוסק בענייני העולם ומו"מ [ומשא ומתן] מ"מ מאחר שהוא בהיתר יכול לחזור לה' ולעבודתו כיון

שאינו אסור וקשור בידי החיצונים ולכן נקרא בשם היתר ר"ל [רוצה לומר]

שהוא עוסק בענייני העולם ובמשא ומתן, אף על פי כן, מאחר שהוא עוסק בדבר המותר, הוא יכול לשוב אל ה' ולעבודתו, כיון שאינו אסור וקשור בידי החיצונים. לכן הדבר נקרא "היתר", כלומר,

ריחוקו נובע מעיסוקו בענייני העולם ובמשא ומתן, אך מאחר שזהו עיסוק מותר, הוא עדיין יכול לשוב אל ה'. המילים נושאות כאן משמעות כפולה: "אסור" פירושו גם קשור, ו"היתר" פירושו גם משוחרר; מי שעוסק בדברים המותרים אינו קשור בידי הכוחות החיצוניים, הקליפות.

כמו למשל האדם הניתן ביד שונאו רק שאינו חבוש ויכול לילך ואפשר לו לברוח אם לא שנכשל בדבר

איסור ח"ו [חס ושלום] ואם נכשל אז אין לו תקנה אם לא בהרהורי תשובה באמת וכמ"ש במ"א.

כמו, למשל, אדם שנמסר ביד אויבו, אך אינו כלוא ויכול להתהלך, ויש לו אפשרות לברוח — אלא אם כן נכשל בדבר איסור, חס ושלום. ואם נכשל, אין לו תקנה אלא בהרהורי תשובה אמיתיים, וכמו שכתוב במקום אחר.

הוא דומה לאדם שנמסר בידי אויבו אך אינו כלוא: הוא עדיין יכול להתהלך ולברוח. מי שנכשל בדבר איסור נעשה קשור, ואין לו תקנה אלא בהרהורי תשובה כנים, כפי שמוסבר במקום אחר.

9 ואדרבה כל מה שיתבונן היטב איך הוא רחוק מה' ע"י שיכיר מקומו וידע ערכו שאפילו הוא יושב אוהל כו'

ואדרבה, ככל שהוא מתבונן היטב עד כמה הוא רחוק מה', מתוך הכרה במקומו וידיעה של ערכו — גם אם הוא יושב אוהלים וכו',

ההכרה בריחוק מה' אינה מונעת את השמחה, אלא יכולה להגביר אותה. על האדם לבחון בכנות את מקומו ואת ערכו, גם אם הוא תלמיד חכם שמקדיש את ימיו ללימוד.

שהרי יכול לדבר דברים בטלים באמצע לימודו באין מונע מכש"כ [מכל שכן] אם נכשל בדבר איסור בחטאת נעורים כי ידע אינש בנפשיה,

שהרי הוא יכול לדבר דברים בטלים באמצע לימודו ואין מי שמונע ממנו; וכל שכן אם נכשל בדבר איסור מחמת חטאי הנעורים, שהרי "יודע אדם בנפשו";

גם אדם כזה יכול להפסיק את לימודו ולדבר דברים בטלים בלי שאיש ימנע ממנו; על אחת כמה וכמה אם נכשל בחטאי הנעורים, שכל אדם יודע בנפשו.

ואף שהרהר ועשה תשובה אם עדיין לא עשה תשובה שלימה וסיגופים הממרקין¹¹⁵ יותר וכל מה שיאריך ויעמיק בענין פחיתת עצמו ויהיה נבזה בעיניו נמאס¹¹⁶ וישים עצמו כשיריים למה הוא נברא בעולם,

ואף אם הרהר בתשובה ועשה תשובה, אם עדיין לא עשה תשובה שלמה ולא עבר סיגופים הממרקים יותר — ככל שירבה להאריך ולהעמיק בענין שפלותו, ויהיה נבזה בעיניו ונמאס, ויחשיב את עצמו לשיריים וישאל: לשם מה נברא בעולם? —

גם אחרי שעשה תשובה, ייתכן שעדיין לא עשה תשובה שלמה ולא עבר סיגופים המטהרים את החטא באופן מלא יותר. ככל שיעמיק יותר בשפלותו, עד שיהיה "נבזה בעיניו נמאס" (תהלים ט"ו, ד') ויראה את עצמו כשיריים, וישאל את עצמו לשם מה נברא בכלל, כך תגדל שמחתו.

אזי תהיה שמחת הנפש^{117, 118} בעסק התורה כפולה ומכופלת ביתר שאת (ועיין בסש"ב [בספר של בינונים] פל"א ל"ד וסד"ה ויחפרו עבדי יצחק¹¹⁹ בענין באר מים חיים)¹²⁰ והעצבות הוא כשמבקש גדולות דוקא¹²¹ להגיע למדרגת רשב"י [רבי שמעון בר יוחאי] שתורתו אומנתו

אזי תהיה שמחת הנפש בעיסוק בתורה כפולה ומכופלת, ביתר שאת (ועיינו בספר של בינונים, פרקים ל"א ול"ד, ובסוף המאמר המתחיל "ויחפרו עבדי יצחק" בענין באר מים חיים). והעצבות היא כשהוא מבקש גדולות דוקא, להגיע למדרגתו של רבי שמעון בר יוחאי, שתורתו היתה אומנתו,

אז שמחת הנפש בלימוד התורה תהיה כפולה ומכופלת, כפי שמלמד התניא בפרקים ל"א ול"ד, וכפי שמוסבר במאמר שבתורה אור על הבאר שחפרו עבדי יצחק, באר מים חיים. לעומת זאת, עצבות נובעת מחיפוש אחר גדולות, כגון הרצון להיות כרבי שמעון בר יוחאי, שתורתו היתה אומנתו; בתניא, פרק כ"ז, עצבות כזאת מתוארת כצורה של גאווה.

כמו שאמר בחד קטירא אתקטרנא^{122, 123} נשמתא ביה אחידא ביה להיטא^{124, 125} וכו' פיי שלא היה בבחינת שינה¹²⁶ ולא היה צריך לעורר את האהבה ולכן היה פטור מתפילה.¹²⁷

כמו שאמר: "בחד קטירא אתקטרנא, נשמתא ביה אחידא, ביה להיטא" וכו'. כלומר, הוא לא היה במצב של שינה ולא היה צריך לעורר את האהבה, ולכן היה פטור מתפילה.

רבי שמעון אמר על עצמו: "בחד קטירא אתקטרנא" — נשמתו היתה תמיד אחוזה בה' ולהוטה אליו. אהבתו לא נרדמה מעולם ולא היה צורך לעורר אותה, ולכן היה פטור מתפילה. התלמוד הירושלמי (ברכות א', ב') מביא את דבריו: אנשים כמותנו, העוסקים בתורה, אינם מפסיקים את לימודם אפילו לקריאת שמע.

10 וזהו שכתוב ועובר על פשע לשארית נחלתו¹²⁸ למי שמששים עצמו כשיריים¹²⁹ ענין גודל עוצם שפלות הנ"ל התורה אור א"ס ב"ה עובר על פשע שאין פשעיו

וזהו שכתוב: "ועובר על פשע לשארית נחלתו" — למי שמששים את עצמו כשיריים, כלומר, למי שמגיע לשפלות הגדולה והעצומה שהזכרה לעיל, התורה, אור אין סוף ברוך הוא, "עובר על פשע", כך שעוונותיו

זהו פירוש הפסוק במיכה ז', יח: "עובר על פשע לשארית נחלתו". הגמרא (ראש השנה יז, ב) דורשת את המילה "שארית" על מי שמחשיב את עצמו לשיריים. למי שהגיע לשפלות עמוקה כזאת, אור התורה, שהוא אור אין סוף, מעביר על עוונותיו, כך שאינם נחשבים כלל.

תופסים מקום כלל, וכמשל הארת אור השמש על הארץ שבמקום שכלה זריחת האור שם הוא יותר חמימות אור השמש כמו על הארץ ממש הוא חם יותר ובגובה האויר יש טורא דתלגא וכו'.

אינם תופסים מקום כלל. הדבר דומה להארת אור השמש על הארץ: במקום שבו מסתיימת זריחת האור, חום אור השמש גדול יותר; לכן ממש על הארץ חם יותר, ואילו בגובה האוויר יש הר של שלג וכו'.

המשל הוא לאור השמש: חומה מורגש ביותר במקום שבו הארתה מסתיימת — על הארץ עצמה — ואילו גבוה באוויר יש הרים של שלג. כך גם אור התורה פועל בעוצמה הגדולה ביותר במקום שבו האדם חש את עצמו בשפלות הרבה ביותר.

קטע 5 • 111

יעקב וישראל; שמחת הצדיקים

11 וכן עד"מ בהארת אור תורה הוא יותר במי שהוא בחינת שיריים ומותר בעולם כו' וזהו ועובר על פשע כך גם, בדרך משל, בהארת אור התורה: היא גדולה יותר אצל מי שנמצא בבחינת שאריות ומיותר בעולם וכו'. וזהו "ועובר על פשע",

כך גם אור התורה מאיר ביתר שאת אצל מי שרואה את עצמו כשארית, כמיותר בעולם. כך מתקיים בו "ועובר על פשע".

רק שיהיה חטאתי נגדי תמיד¹³⁰ ולא מלובש בהם דרך ישר ע"ד אוילים מדרך פשעם¹³¹ המבואר במ"א בד"ה בהעלותך את הנרות^{132, 133} וכמ"ש דרך אויל ישר בעיניו.¹³⁴

ובלבד ש"חטאתי נגדי תמיד", ושלא יהיה לבוש בהם [כאילו הם] דרך ישרה, בדוגמת "אוילים מדרך פשעם", כמבואר במקום אחר, במאמר המתחיל "בהעלותך את הנרות", וכמו שכתוב: "דרך אויל ישר בעיניו".

יש תנאי אחד: "וחטאתי נגדי תמיד" (תהלים נא, ה), כדי שלא יחשוב לעולם שדרכיו החוטאות ישרות, כמו ה"אוילים" הסובלים "מדרך פשעם" (תהלים קז, יז), וכפי שנאמר: "דרך אויל ישר בעיניו" (משלי יב, טו). המאמר "בהעלותך את הנרות" מבאר זאת בהרחבה.

והנה בחינה זו נקרא יעקב משא"כ בחי' ישראל כי שרית עם אלקים¹³⁵ (עמ"ש בד"ה מה טובו¹³⁶ אוהליך יעקב¹³⁷ וגו')

והנה בחינה זו נקראת יעקב, ואילו בחינת ישראל היא "כי שרית עם אלקים" (ראו מה שכתוב במאמר המתחיל "מה טובו אוהליך יעקב" וכו'),

עבודת הענווה הזאת, של מי שנפל מהאהבה שבתפילה, נקראת יעקב. ישראל היא בחינה נעלית יותר, ושמה קשור לפסוק "כי שרית עם אלקים... ותוכל" (בראשית לב, כט); המאמר "מה טובו אוהליך יעקב" מבאר את שני השמות.

והוא ענין עת התעוררות אהבה רבה בתפלה ובתורה שאחר התפלה ואזי השמחה היא בנקל יותר וזהו ענין הזמן שבו מתעוררת אהבה רבה בתפילה ובתורה [הנלמדת] לאחר התפילה; ואז השמחה באה ביתר קלות. ישראל היא העת שבה מתעוררת אהבה רבה, בתפילה ובלימוד התורה שאחריה. אז השמחה באה ביתר קלות.

וזהו ולישרי לב שמחה¹³⁸ ע"ד אשר עשה¹³⁹ האלהים את האדם ישר כו' וזהו בחי' ישראל ישר אל וזהו "ולשרי לב שמחה", בדומה ל"אשר עשה האלקים את האדם ישר" וכו'; וזו בחינת ישראל — ישר אל. כך נאמר בתהלים צז, יא: "ולשרי לב שמחה", ובקהלת ז, כט נאמר ש"האלקים עשה את האדם ישר". אפשר לקרוא את השם ישראל גם כ"ישר אל".

(ועמ"ש מזה בד"ה בפרשת נסכים כתיב.¹⁴⁰ ומ"מ גם מבחינה זו דישראל מאיר בכל אחד בשעת התפלה כנ"ל וגם שבת בכללו הוא בחי' ישראל כמ"ש בד"ה לא הביט און ביעקב^{141, 142} כו' וע"ש דיעקב נק' עבדי.

(וראו מה שכתוב על כך במאמר המתחיל "בפרשת נסכים כתיב". ואף על פי כן, גם בחינה זו של ישראל מאירה בכל אחד בשעת התפילה, כנ"ל; וגם השבת בכללותה היא בחינת ישראל, כמו שכתוב במאמר המתחיל "לא הביט און ביעקב" וכו'; וראו שם שיעקב נקרא "עבדי").

אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו "בפרשת נסכים כתיב". גם מי שעבודתו היא בבחינת יעקב מקבל הארה מבחינת ישראל בשעת התפילה, והשבת בכללותה היא בחינת ישראל, כפי שמבאר המאמר "לא הביט און ביעקב", שבו יעקב נקרא "עבדי".

וזהו תחת אשר לא עבדת בשמחה ועמ"ש ע"פ ועתה יגדל¹⁴³ הא' וע"פ אחרי ה' אלקיכם תלכו¹⁴⁴ וע"פ לכן אמור לבני ישראל¹⁴⁵ וע"פ רני ושמחי הנ"ל מענין עבדו את¹⁴⁶ ה' בשמחה כו' ובדי"ה שוש אשיש.^{147, 148}

וזהו "תחת אשר לא עבדת בשמחה". וראו מה שכתוב על הפסוק "ועתה יגדל נא כח אדני", על הפסוק "אחרי ה' אלקיכם תלכו", על הפסוק "לכן אמור לבני ישראל", על הפסוק "רני ושמחי הנזכר לעיל, בעניין "עבדו את ה' בשמחה" וכו', וכן במאמר המתחיל "שוש אשיש".

כך מתבאר הפסוק "תחת אשר לא עבדת בשמחה": עבודת ה' היא בחינת יעקב, עבדו של ה', וגם עבודה זו צריכה להיעשות בשמחה. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרים נוספים העוסקים בעבודת ה' בשמחה, ובהם המאמרים על "עבדו את ה' בשמחה" (תהלים ק, ב) ועל "שוש אשיש בה"י" (ישעיהו סא, י').

אמנם בחי' שמחו צדיקים בה' זהו ע"ד מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים¹⁴⁹ הנזכר לעיל ואין כל אדם זוכה לזה,

אולם בחינת "שמחו צדיקים בה"י היא בדומה ל"מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים", הנזכר לעיל, ולא כל אדם זוכה לכך,

השמחה של "שמחו צדיקים בה"י היא בחינת "אהבה בתענוגים" משיר השירים ז, ז, שתוארה לעיל. לא כל אדם זוכה לכך.

אבל שמחה של מצוה ותורה מה שעל ידי זה מרוה נפשו הצמ אה ליוצרה ע"י מצווה כל אדם, ועיין בסש"ב [בספר של בינונים] ס"פ מ"א גבי אבל יחוד נפשו כו' בזה חפץ כל אדם מישראל באמת לאמתו¹⁵⁰ כו' אבל השמחה של מצווה ושל תורה, שבאמצעותה אדם מרוה את צימאון נפשו ליוצרה — עליה מצווה כל אדם. ועיין בספר של בינונים, בסוף פרק מ"א, בעניין "אבל יחוד נפשו" וכו', "בזה חפץ כל אדם מישראל באמת לאמתו" וכו';

אבל השמחה של מצווה ושל תורה, שבה אדם מרוה את צימאון נפשו ליוצרה, היא דבר שכל אדם מצווה בו. בתניא, בסוף פרק מ"א, נאמר שכל יהודי רוצה באמת לאמתו את ייחוד נפשו עם אורו של ה'.

ע"ש, ועמ"ש ע"פ בהעלותך מענין ההפרש בין אהבה שמבחינת אברהם ומבחי' אהרן ומבואר לעיל ענין וישכם אברהם בבקר מדת יום ובחינת אהרן הוא בבקר בהיטיבו¹⁵¹ והוא בחינת הטבה יותר מבקר דאברהם מצד עצמו.

עיינן שם. ועיין במה שכתוב על הפסוק "בהעלותך" בעניין ההבדל בין אהבה שמבחינת אברהם לבין אהבה שמבחינת אהרן. לעיל התבאר ענין "וישכם אברהם בבקר", מידת היום; ואילו בחינת אהרן היא "בבקר בהיטיבו", והיא בחינה של הטבה יתרה על הבוקר של אברהם כפי שהוא מצד עצמו.

אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על "בהעלותך", העוסק בהבדל בין אהבת אברהם לאהבת אהרן. אהבת אברהם היא "הבוקר" של התפילה, מידת היום; אהבת אהרן היא הבוקר שבו הוא "מיטיב את הנרות" (שמות ל, ז), הטבה יתרה על הבוקר של אברהם כפי שהוא מצד עצמו.

והיינו לבוא לבחינת ומדרגת שמחו צדיקים כו'. ועוד י"ל [יש לומר] בענין ההפרש שבין בחי' השמחה בעבודת ה' של כל ישראל מה שעליה נאמר תחת אשר לא עבדת כו'

וזהו להגיע לבחינה ולמדרגה של "שמחו צדיקים" וכו'. ועוד אפשר לומר בענין ההבדל בין בחינת השמחה בעבודת ה' של כל ישראל, שעליה נאמר "תחת אשר לא עבדת" וכו',

ההטבה של אהרן מביאה את האדם למדרגה של "שמחו צדיקים". כעת מציע אדמו"ר הזקן דרך נוספת להבחין בין השמחה הנדרשת מכל יהודי לבין שמחת הצדיקים.

בשמחה ובין השמחה דשמחו צדיקים בה', והוא ע"ד שנתבאר במ"א בד"ה ה' לי בעוזרי¹⁵² בענין פי' מועדים לשמחה כי בכל השנה השמחה גנוזה בעבודה

"בשמחה", לבין השמחה של "שמחו צדיקים בהוי": הדבר דומה למה שהתבאר במקום אחר, במאמר המתחיל "הוי' לי בעוזרי", בענין פירוש "מועדים לשמחה" — שבמשך כל השנה השמחה נסתרת בתוך העבודה,

הדברים ממשיכים את המאמר על הפסוק "הוי' לי בעוזרי" (תהילים קיח, ז), המסביר מדוע נקראים החגים "מועדים לשמחה". במשך כל השנה השמחה נסתרת בתוך העבודה עצמה.

וזהו אשר לא עבדת בשמחה ועושין מהעבודה עיקר והשמחה היא שמחה של מצוה אבל ביו"ט [ביום טוב] השמחה היא בהתגלות וישמחו בך ישראל.¹⁵³ וע"ש הטעם כו'.

וזהו "אשר לא עבדת בשמחה": העבודה היא העיקר, והשמחה היא שמחה של מצוה. אבל ביום טוב השמחה גלויה, ו"ישמחו בך ישראל". ועיין שם בטעם הדבר וכו'.

במשך השנה העבודה היא העיקר, והשמחה היא השמחה שבעשיית מצווה; זהו הנדרש בפסוק "אשר לא עבדת בשמחה". ביום טוב השמחה עצמה גלויה, כבתפילת החג: "וישמחו בך ישראל".

ועל דרך זה יובן גם כאן כי להיות וישמחו בך ממש זהו מעלת הצדיקים אלא שביו"ט [שביום טוב] יכולים כל ישראל להגיע לבחינה זו וכענין מ"ש במ"א בענין גביע הכסף^{154, 155} שהטמין יוסף הצדיק באמתחת בנימין שהוא ענין נכסף נכספתה¹⁵⁶ כו'.

ועל דרך זה יובן גם כאן: להיות "וישמחו בך" ממש — זו מעלת הצדיקים; אלא שביום טוב יכולים כל ישראל להגיע לבחינה זו. הדבר דומה למה שנאמר במקום אחר בענין גביע הכסף שהטמין יוסף הצדיק באמתחת בנימין, שהוא ענין "נכסוף נכספתה" וכו'.

לשמוח "בך", בה' עצמו, זו מדרגת הצדיקים, אך ביום טוב כל יהודי יכול להגיע אליה. אדמו"ר הזקן קושר זאת לגביע הכסף שיוסף הטמין באמתחת בנימין (בראשית מד, ב): הכסף מזכיר את הביטוי "נכסוף נכספתה" (בראשית לא, ל), המבטא געגוע עמוק.

ודרך זה קרוב ג"כ לדרך הראשון. ועמ"ש בביאור ע"פ וכל בניך^{157, 158} בענין המדרש בשה"ש [בשיר השירים] רבה על פ' נגילה ונשמחה בך¹⁵⁹ הא חדותא שלימא כו' ע"ש):

ודרך זו קרובה גם לדרך הראשונה. ועיין כמה שכתוב בביאור על הפסוק "וכל בניך", בעניין המדרש בשיר השירים רבה על הפסוק "נגילה ונשמחה בך": "הא חדותא שלימא" וכו', עיין שם.)

הדרך השנייה קרובה לדרך הראשונה. אדמו"ר חזקן מפנה גם לביאורו על הפסוק "וכל בניך" (ישעיהו נד, יג), הדן במדרש על הפסוק "נגילה ונשמחה בך" (שיר השירים א, ד) ועל "חדותא שלימא" — שמחה שלמה.

קטע 6 • ו' 12-15

ההכנה לתפילה

12 ג והנה קודם התפלה צריך כובד ראש^{160, 161} שהוא המרירות על שאין בחיי ישראל לי ראש מאיר בו בגילוי מחמת עונותי עברו ראשי.¹⁶²

ג. והנה, קודם התפילה דרוש כובד ראש, כלומר מרירות על כך שבחינת ישראל — לי ראש — אינה מאירה בו בגלוי, משום ש"עונותי עברו ראשי".

החלק השלישי עוסק בהכנה לתפילה. לפני התפילה דרוש כובד ראש (ברכות ל ע"ב): מרירות על כך שבחינת ישראל, שאותיותיה הן לי ראש, אינה מאירה בו בגלוי, שכן, כפי שנאמר בתהילים לח, ה: "עונותי עברו ראשי".

וזהו בחיי כובד ראש והיינו שיבא לידי הכנעה והשפלות ופחיתות עצמו במוח בידיעה היטב וא"צ [ואין צריך / ואינו צריך] שיהיה בלב דוקא, ולא

וזהו בחינת כובד ראש: שיבוא לידי הכנעה, שפלות והכרה בפחיתות ערכו, במוחו ומתוך ידיעה ברורה ומעמיקה; ואין צורך שהדבר יורגש דווקא בלב. ולא

כובד ראש זה הוא הכרה ברורה ומעמיקה בשכל בשפלותו של האדם, המביאה אותו לידי הכנעה. אין צורך שהדבר יורגש בלב.

כמו שסוברים העולם שקודם התפלה יוכל להיות טמטום הלב כי א"א להיות בשחרית קודם התפלה כמשארז"ל [כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] אידלי יומא אידלי קצירא¹⁶³ שהחסד מתעורר בבקר דאברהם.

כפי שסוברים אנשים, שלפני התפילה עלולה להיות אטימות הלב; שהרי בשחרית, לפני התפילה, הדבר אינו אפשרי, כפי שאמרו חז"ל: "אידלי יומא אידלי קצירא" — כשהיום עולה, המחלה מסתלקת, משום שמידת החסד מתעוררת בבוקר, בחינתו של אברהם.

אנשים חושבים שלפני התפילה הלב עשוי להיות אטום, אך בשחרית אין הדבר אפשרי, משום שמידת החסד, מידתו של אברהם, מתעוררת בבוקר. הגמרא (כבא בתרא טז ע"ב) אומרת: "אידלי יומא אידלי קצירא" — כשהיום עולה, המחלה מסתלקת; הדברים נאמרו על אבן המרפא שהייתה תלויה בצווארו של אברהם והוצבה בשמש לאחר מותו.

וג' דברים הם להסיר כל המונעים בתפלה א' מקוה וכמו שמצינו במשנה ספ"ח דיומא מה מקוה מטהר.¹⁶⁴

ויש שלושה דברים להסרת כל המפריעים לתפילה. הראשון הוא מקוה, כפי שמצאנו במשנה בסוף הפרק השמיני של יומא: "מה מקוה מטהר".

שלושה דברים מסירים כל מה שמפריע לתפילה, והראשון הוא טבילה במקוה. במשנה בסוף מסכת יומא נאמר: "מה מקוה מטהר את הטמאים, אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל".

13 והנה הרי"ף [הרי"ף (רבי יצחק אלפסי)]¹⁶⁵ פ"ג [פרק ג'] דברכות ותר"י [ותלמידי רבינו יונה] כתבו בשם רב האי דלא בטלו טבילת בעל קרי¹⁶⁶ אלא לדית [לדברי תורה]

והנה, הרי"ף בפרק השלישי של ברכות, ותלמידי רבנו יונה, כתבו בשם רב האי שטבילתו של מי שראה קרי לא בטלה אלא לגבי דברי תורה,

אדמו"ר הזקן מביא את הרקע ההלכתי לטבילה במקוה. הרי"ף (רבי יצחק אלפסי), בפרק השלישי של ברכות, ותלמידי רבנו יונה, שמפרשים אותו, מביאים בשם רב האי גאון שהגזירה על מי שראה קרי לטבול בוטלה רק לגבי לימוד תורה.

אבל לתפלה צריך טבילה ואע"ג [ואף על גב] דאנן לא קי"ל [קיימא לן] כן כמ"ש בש"ע [בשלחן ערוך]¹⁶⁷ מ"מ כתב תר"י [תלמידי רבינו יונה] שלדברי הכל התפלה מקובלת יותר עם הטבילה.¹⁶⁸

אבל לתפילה נדרשת טבילה. ואף שאיננו פוסקים כך, כפי שנכתב בשולחן ערוך, בכל זאת כתבו תלמידי רבנו יונה שלדעת הכול התפילה מתקבלת יותר עם טבילה.

לשיטתם, לתפילה עדיין נדרשת טבילה. השולחן ערוך (אורח חיים פח) אינו פוסק כך, אך תלמידי רבנו יונה מוסיפים שלכל הדעות התפילה מתקבלת יותר כאשר טובלים.

ויש לומר קצת טעם לזה מ"ש תפלה מתורה והוא ע"פ גירסת הירושלמי במשנה סוף מסכת סוטה הטהרה נטלה את הריח.¹⁶⁹

ואפשר לתת טעם מסוים להבדל בין תפילה לתורה, על פי נוסח הירושלמי במשנה שבסוף מסכת סוטה: "הטהרה נטלה את הריח".

מדוע התפילה שונה מלימוד התורה? תשובתו של אדמו"ר הזקן נשענת על המשנה שבסוף סוטה, לפי נוסח הירושלמי: "הטהרה נטלה את הריח", כלומר, כשהטהרה פסקה, אבד גם הריח.

וכן בגמרא דידן בסוטה (דמ"ט א') מורחנא ריחא דחנוניא¹⁷⁰ א"ל [אמר ליה] בני טהרה יש בכך. הרי דבחינת ריח דוקא נמשך מענין הטהרה והוא משום

וכך גם בגמרא שלנו, בסוטה (מט ע"א): "אני מריח ריח של חינוניסא". אמר לו: "בני, טהרה יש בכך". מכאן שאיכות הריח נמשכת דווקא מענין הטהרה, והטעם לכך הוא

בגמרא הבבלי (סוטה מט ע"א) מסופר שרב הונא מצא תמר מזן חינוניסא שריחו נעים, ועטף אותו בגלימתו. כשבא בנו רבה ואמר: "אני מריח ריח של חינוניסא", השיב לו: "בני, טהרה יש בכך". מכאן שהריח קשור לטהרה.

כי ענין טומאה וטהרה הוא בחי' מקיפים ועל כן שייך הטהרה דוקא לענין הריח שהוא גי' בחינת מקיף כמ"ש בדי"ה אלה מסעי¹⁷¹ בענין ירדן יריחו.

שענין הטומאה והטהרה הוא בבחינת מקיפים, ולכן הטהרה קשורה דווקא לריח, שהוא גם כן בחינת מקיף, כפי שנכתב במאמר המתחיל "אלה מסעי" בענין הירדן של יריחו.

הטעם הוא שטומאה וטהרה שייכות למקיפים — המדרגות המקיפות את האדם ואינן נכנסות לתוכו — וגם הריח הוא חוש מקיף. המאמר "אלה מסעי" מסביר זאת בקשר ל"ירדן יריחו", שם המזכיר את המילה ריח.

14 והנה הקרבנות נקרא ריח ניחוחי.¹⁷² וכתוב וירח ה' את ריח הניחוח.¹⁷³ ובזה יובן מארז"ל [מאמר רבותינו

זכרונם לברכה] פרק הניזקין שנכנס לו יתוש בחוטמו.¹⁷⁴

והנה הקרבנות נקראים "ריח ניחוחי", ועליהם נאמר: "וירח ה' את ריח הניחוח". על פי זה יובן מאמר חז"ל בפרק הניזקין, שיתוש נכנס לחוטמו.

הקרבנות נקראים "ריח ניחוחי" (Numbers 28:2), ולאחר קרבנו של נח נאמר: "וירח ה' את ריח הניחוח" (Genesis 8:21). הדבר מסביר את המסופר בגמרא (Gittin 56b), שיתוש נכנס לאפו של טיטוס, שהחריב את בית המקדש.

והיינו מדה כנגד מדה לפי שהחריב בהמ"ק [בית המקדש] וביטל הקרבנות שהיו בחי' ריח ניחוח להקב"ה וכתוב ותהלתי אחטם לך¹⁷⁵ ועמ"ש בדי"ה באתי לגני^{176, 177} בענין אריתי מורי.

כלומר, מידה כנגד מידה: הוא החריב את בית המקדש וביטל את הקרבנות, שהיו בבחינת "ריח ניחוח" להקדוש ברוך הוא. ונאמר: "ותהלתי אחטם לך". ועיין במה שנכתב בדיבור המתחיל "באתי לגני" בענין "אריתי מורי".

עונשו היה מידה כנגד מידה: הוא החריב את בית המקדש והפסיק את הקרבת הקרבנות, שהיו "ריח ניחוח" לה', ולכן נפגע באפו. בישעיהו 48:9 נאמר "ותהלתי אחטם לך"; הפועל "אחטם" קשור למילה "חוטם". המאמר "באתי לגני" מסביר זאת בהקשר של "אריתי מורי" (Song of Songs 5:1).

והנה התפלה היא במקום קרבנות¹⁷⁸ והיא ג"כ בחי ריח ניחוחי ולכן אמרו לבעל החוטם אני מתפלל^{180, 179} כמ"ש בז"ג [בזהר חלק ג] (נשא ק"ל ע"ב).

והנה התפילה באה במקום הקרבנות, וגם היא בבחינת "ריח ניחוחי". לכן אמרו: "לבעל החוטם אני מתפלל", כמובא בזהר חלק ג' (נשא, 130b).

התפילה באה במקום הקרבנות (בגמרא, Berachos 26b, נאמר שהתפילות תוקנו כנגד הקרבנות), ולכן גם היא בבחינת "ריח ניחוחי". משום כך, לפי המסופר בזהר, רב המנונא סבא היה אומר לפני התפילה: "לבעל החוטם אני מתפלל". הוזהר מייחס את "ותהלתי אחטם לך" שבישעיהו לעתיק יומין, "עתיק יומין".

וכיון שכן לכן צריך לזהר טהרה כנ"ל שהטהרה שייך לבחינת ריח. וריחא דחנוניתא זהו כענין לבעל החוטם אני מתחנן.

ומכיוון שכן, התפילה צריכה טהרה, כפי שהוזכר לעיל, שכן הטהרה שייכת לבחינת הריח. ו"ריחא דחנוניתא" הוא בדומה לענין "לבעל החוטם אני מתחנן".

מכיוון שהתפילה היא בבחינת "ריח", היא זקוקה לטהרה, הקשורה לריח. "ריחא דחנוניתא" של רב הונא דומה לדברי רב המנונא: המילה "חנוניתא" מזכירה את "מתחנן" שבביטוי "לבעל החוטם אני מתחנן".

וע"כ לדברי הכל התפלה מקובלת יותר עם הטבילה ועיין בר"ח [בראשית חכמה] שער האהבה פ"א [פרק י"א] ג"כ טעם לזה כי התורה כו' אמנם תפלה¹⁸¹ כו' יעו"ש¹⁸² [יעו"ש שם].

ולכן, לכל הדעות, התפילה מתקבלת יותר לאחר טבילה. ועיין גם בראשית חכמה, שער האהבה, פרק י"א, שמביא לכך טעם: "כי התורה... אמנם תפילה..." עיין שם.

משום כך, לכל הדעות, התפילה מתקבלת יותר לאחר טבילה. בראשית חכמה מביא טעם נוסף לכך, ומבחין בין התורה, שאינה מקבלת טומאה, לבין התפילה.

הבי' צדקה כמו ר"א [רבי אלעזר] יהיב פרוטה¹⁸³ כו' בצדק אחזה פניך¹⁸⁴ מפני שיש קטרוגים על האדם ודנין אותו אם ראוי לכנס להיכל ממ"ה [מלך מלכי המלכים] הקב"ה בתפלה וצדקה תציל כו'¹⁸⁵ וצדקה תרומם גוי¹⁸⁶ ועמ"ש סדי"ה וארשתך לי.^{187, 188}

ההכנה השנייה היא צדקה, כמו שרבי אלעזר היה נותן פרוטה וכו', ואומר: "בצדק אחזה פניך". זאת משום שיש קטרוגים על האדם, ודנים אותו אם הוא ראוי להיכנס להיכלו של מלך מלכי המלכים, הקדוש ברוך הוא, בתפילה. "וצדקה תציל" וכו', ו"צדקה תרומם גוי". ועיין במה שנכתב בסוף דיבור המתחיל "וארשתך לי".

ההכנה השנייה היא צדקה. רבי אלעזר היה נותן מטבע לעני לפני שהתפלל, על פי הכתוב "בצדק אחזה פניך" (Bava Basra 10a). הצדקה מגינה מפני הקטרוגים המטילים ספק אם האדם ראוי להיכנס בתפילה להיכלו של המלך: "וצדקה תציל" (Proverbs 10:2), ו"צדקה תרומם גוי" (Proverbs 14:34).

15 והג' הוא עסק ולימוד דברי מוסר ובפרט דברי מוסר הנמצאים בזוהר מלשון הארה שמאיר במקום החושך

והשלישי הוא לעסוק וללמוד דברי מוסר, ובפרט דברי המוסר המצויים בזוהר — שזוהר הוא מלשון הארה — המאיר במקום החושך,

ההכנה השלישית היא לימוד מוסר, כלומר דברי הדרכה מוסרית, ובייחוד הדברים שבזוהר. פירוש השם זוהר הוא הארה — אור המאיר במקום החושך.

שהוא חכמת אמת אשת חיל עטרת בעלה¹⁸⁹ היא האמונה שמלא כה"כ [כל הארץ כבודו] אף בלי התבוננות יקרה מאד למעלה מצד דירה בתחתונים וכו' והיא עטרת בעלה.

שהרי זו חכמת האמת. "אשת חיל עטרת בעלה": זו האמונה ש"מלא כל הארץ כבודו"; גם בלי התבוננות היא יקרה מאוד למעלה, מצד דירה בתחתונים וכו', והיא "עטרת בעלה".

הזוהר הוא "חכמת האמת", כלומר הקבלה. בפסוק "אשת חיל עטרת בעלה" (משלי יב, ד), אשת החיל היא האמונה הפשוטה ש"מלא כל הארץ כבודו", המתקיימת גם בלי התבוננות; היא יקרה מאוד למעלה מפני שה' רוצה דירה בתחתונים, ולכן היא עטרת בעלה.

פ"י בעלה היא אהבה רבה שאחר התבוננות באמונה זו הפשוטה לדבקה בה' אחד סובב כ"ע [כל עלמין] שאהבה רבה זו הוא בחי' דכר כמ"ש זכר חסדו¹⁹⁰ וכו'.

כלומר, "בעלה" הוא האהבה רבה שבאה לאחר התבוננות באמונה הפשוטה הזאת — לדבוק בה' אחד, סובב כל עלמין; אהבה רבה זו היא בחינת דכר, כמו שכתוב: "זכר חסדו" וכו'.

"בעלה" הוא האהבה רבה שנוצרת מהתבוננות באמונה הפשוטה הזאת: האהבה לדבוק בה', האחד, הסובב את כל העולמות. אהבה זו נקראת "דכר", כפי שרמזו בפסוק "זכר חסדו" (תהלים צח, ג): "זכר" פירושו גם זכר, וחסד הוא אהבה.

ומפני שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים^{191, 192} היא האמונה הפשוטה נעשית עטרת לראשו כו':¹⁹³

ומכיוון שהקדוש ברוך הוא התאוה שתהיה לו דירה בתחתונים, האמונה הפשוטה נעשית עטרה לראשו וכו'.

מכיוון שה' התאוה לדירה בתחתונים, כפי שנאמר במדרש תנחומא, האמונה הפשוטה, המתקיימת גם בלי התבוננות, נעשית עטרה על ראשו של בעלה — האהבה רבה. כך הדבר הנמוך ביותר מתעלה למדרגה הגבוהה ביותר.

בעבודה

לפני התפילה, הכיר היטב בדעתך בשפלותך, והתכוון באמצעות טבילה במקווה, צדקה ולימוד מוסר. בתפילה, התכוון בכך שהעולם אינו אלא אור ה', עד שהאהבה הנסתרת מתעוררת. בלימוד התורה, גם כשהאהבה התקררה, שמח בכך שהתורה היא אורו של ה' עצמו ושהיא משביעה את הכמיהה שלך אליו; ככל שאתה חש עד כמה התרחקת, כך ראוי שתגדל שמחתך.

שאלות לשיחה

1. מדוע שמחת התורה והמצוות אפשרית לכל יהודי, ואילו "שמחו צדיקים בה" אינה אפשרית לכול?
2. מה מלמדת כל אחת מן ההשוואות — כוח הצמיחה ומחשבות הנפש — על היחס בין העולם לה?
3. כיצד יכולה ההכרה בכך שאדם רחוק מה' להגביר את שמחתו בלימוד התורה, ומתי היא הופכת לעצבות שהמאמר מזהיר מפניה?
4. מדוע הגנב שמתפלל שיצליח בגנבתו הוא דוגמה לאהבה שהיא "ישנה"? מה פירוש הדבר שאהבה זו תהיה ערה?
5. מדוע, לפי המאמר, לטהרה יש חשיבות רבה יותר בתפילה מאשר בלימוד תורה?

הערות

פסקה 1

1 תחת אשר

הערת קה"ת מתארכת את המאמר לשנים תקנ"ו-תקנ"ז ומפנה לרשימת המאמרים שבכרך, שבה הוא נרשם. זו הפניה ביבליוגרפית, ולא דיון מקביל.

הערת קה"ת

נאמר בשנת תקנ"ו-ז. ראה ברשימת המאמרים בסו"ס מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תרטז הע' 71. ובאוה"ת נ"ך כרך ג ע' אישיג במ"מ לשם. ולהלן ברשימת הכתבי-יד. הגהה על מאמר זה נדפס באוה"ת תבוא ע' תתשלה. ראה גם המשך בששה"ק תערי"ב ח"ג ע' אירסה ואילך. חלק ממאמר זה ראה בסה"מ תרכ"ז [הוצאת תשנ"ט] ע' ככב.

2 תחת אשר לא עבדת

בתוכחה שבפרשת כי תבוא נאמר: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל". המאמר כולו מסביר מדוע שמחה זו נדרשת מכל יהודי.

Deuteronomy 28:47 דברים כ"ח:מ"ז

תַּחַת אֲשֶׁר לֹא-עֲבַדְתָּ אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב, מְרֹב כָּל:

because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance of all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כח, מז.

3 שמחו צדיקים בה'

"שמחו צדיקים בה' והודו לזכר קדשו". המאמר שואל כיצד אפשר לדרוש מכולם שמחה שנראית כשייכת למדרגת הצדיקים.

Psalms 97:12 תהילים צ"ז:יב

שִׂמְחוּ צַדִּיקִים HavaYahב וְהוֹדוּ לְזִכְרֵ קִדְשׁוֹ:

Be glad in the L-RD, ye righteous; And give thanks to His holy name

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צז, יב.

4 בדיה רני ושמחי

המאמר פותח ב"עבדו את הו' בשמחה בואו לפניו ברננה" ובדברי זוהר "שמחה בצפרא ורננא ברמשא", ומסביר את הרינה ככמיהתם של המלאכים לעלות ולהיכלל באור אין סוף. שם אדמו"ר הזקן מפתח את צמד המושגים "יום" ו"לילה" המוזכר במאמר הזה.

הערת קה"ת

תו"א מקץ לו, א.

5

"רני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך". אלו מילות הפתיחה של המאמר בתורה אור על שירה בערב ושמחה בבוקר.

Zechariah 2:14 זכריה ב':יד

רְנִי וְשִׂמְחִי בַת־צִיּוֹן כִּי הִנְנִי־בָא וְשֹׁכְנָתִי בְּתוֹכְךָ נְאֻם־ה'

Sing and rejoice, O daughter of Zion; for, lo, I come, and I'll dwell in the midst of thee, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

6 רננא ברמשא ושמחה בצפרא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

זח"א (רכט, ב). [כ].

7 רננא ברמשא ושמחה בצפרא

זוהר מלמד שיש לעבוד את ה' בתפילה בשמחה ובשירה: "שמחה בבוקר ושירה בערב", כנגד שתי התפילות ושני הקרבנות שבכל יום. אדמו"ר הזקן מביא זאת ביחס למידות היום והלילה.

Zohar, Vayechi 38:409-41:419 ספר זוהר, ויחי ל"ח:ת"ט-מ"א:ת"יט

These two activities of gladness and song correspond to the two prayers of morning and afternoon, and to the two daily sacrifices-gladness in the morning and singing in the afternoon.

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

8 ובדיה ענין חנוכה

המאמר על חנוכה מסביר מדוע נקבע הנס דווקא בנרות, על פי הפסוק "כי נר מצווה ותורה אור". אדמו"ר הזקן מפנה אליו בעניין הטבת הנרות בבוקר והדלקתם בערב.

Song of Songs 5:4 שיר השירים ה':ד

דוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן־הַחֹר וּמַעֲי הִמּוֹ עָלָיו:

My beloved put in his hand by the hole of the door, And my heart was moved for him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תו"א מקץ לב, ב. ראה לקמן שה"ש ה, ד.

9 בבקר כתיב בהיטיבו

"והקטיר עליו אהרן קטורת סמים בבוקר בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה". הטבת המנורה בבוקר מוצבת כנגד הדלקתה לקראת הערב.

Exodus 30:7 שמות ל':ז

וְהִקְטִיר עָלָיו אֶהְרֹן קְטֹרֶת סָמִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֶת־הַנֵּרוֹת יִקְטִירֵנָּה:

And Aaron shall burn thereon incense of sweet spices; every morning, when he dresses the lamps, he shall burn it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

10 הערבים כתיב בהעלות

"ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה". הדלקת הנרות בערב היא המקבילה להטבתם בבוקר שבפסוק הקודם.

Exodus 30:8 שמות ל':ח

וּבְהֶעֱלֹת אֶהְרֹן אֶת־הַנֵּרוֹת בֵּין הָעֲרִבִים יִקְטִירֵנָּה קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי ה'

And when Aaron lighteth the lamps at dusk, he shall burn it, a perpetual incense before the L-RD throughout your generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

וְהָיָה קָא מְסַרְהַב רַבִּי יִרְמְיָהּ. קָרִי עָלֶיהָ רַבִּי יִזְרָא: "מְסִיר אֲזִנּוֹ מִשְׁמוּעַ תּוֹרָה גַּם תִּפְלְאוֹ תוֹעֵבָה".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

17 וישכם אברהם בבוקר

"ואברהם השכים בבוקר" כדי ללכת לעקדה (הביטוי מופיע גם במקומות אחרים בספר בראשית). המאמר מפרש זאת כתפילת שחרית, הזמן שבו יש לעורר את האהבה המסותרת.

Genesis 22:3 בראשית כ"ב:ג'

וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־חֲמֹר וַיִּקַּח אֶת־שְׁנֵי נַעֲרָיו אֹתוֹ וְאֵת יִצְחָק בְּנֵוֹ וַיִּבְקָע עֵצִי עֲלָה וַיִּקֶּם וַיִּלֶךְ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר־לּוֹ הָאֱלֹקִים:

And Abraham rose early in the morning, and saddled his ass, and took two of his young men with him, and Isaac his son; and he cleaved the wood for the burnt-offering, and .rose up, and went unto the place of which G-d had told him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כב, ג. ועוד.

18 הערת קה"ת מפנה לGenesis 19:27 למילים האלה.

Genesis 19:27 בראשית י"ט:כ"ז

וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־עָמַד שָׁם אֶת־פָּנָיו ה'

And Abraham got up early in the morning to the place where .he had stood before the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

19 וישכם אברהם בבקר

הזוהר אומר שאברהם תיקן את תפילת שחרית, כפי שכתוב: "ואברהם השכים בבוקר"; יצחק תיקן את תפילת מנחה ויעקב את תפילת ערבית.

Zohar, Noach 34:272-35:283 ספר הזוהר, נח ליד:ער"ב-לי"ה:רפ"ג

Now, Abraham instituted morning prayer and taught the world the character of his Master, and made that hour a propitious one for prayer. Isaac instituted afternoon prayer (minhah) and taught the world that there is a supreme Judge .who can either pardon or condemn the world

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

20 וישכם אברהם בבקר

בפירושו "ואברהם השכים בבוקר" אומר הזוהר שבוקרו של אברהם האיר והגן בזכותו על אחי יוסף כשיצאו עם שחר.

Zohar, Miketz 13:217-14:228 ספר הזוהר, מקץ י"ג:ר"יז-י"ד:רכ"ח

There is also an allusion to the verse: "And Abraham rose early in the morning, and saddled his ass, etc." (Ibid. 22, 3). It was that morning of Abraham that shone for the brethren to support them by its merits, so that, strong in the merit of Abraham, they went away in peace and were delivered from judgement. For at that moment the rigour of judgement was impending over them and would have exacted punishment 'from them but for the merit of that morning of Abraham

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

21 וישכם אברהם בבקר

הזוהר מסביר את המילים "בבוקר" כזמן שבו אברהם מתעורר בעולם, והיא שעה של רצון אלוהי, ומצטט את הפסוק "ואברהם השכים בבוקר".

Zohar, Vayechi 75:781-76:792 ספר הזוהר, ויחי ע"ה:תשפ"א-

11 וסד"ה להבין ענין הברכות

בסוף המאמר מוסבר שאור אין סוף שבתורה נמשך אל הקדושה בהתאם לכוונת הלומד, ו"חותם" מונע מהקליפות להיגיק ממנו; לכן הברכות נחתמות במילה "ברוך". הדברים מיושמים לאחר מכן גם בעבודת ה'.

הערת קה"ת

תו"א ז, ב.

12 וסד"ה וידעת היום

המאמר "וידעת היום" (לקוטי תורה, ואתחנן, החל מ"א 8a) מסתיים ב-8d 9a בהסבר ש"היום הזה" הוא יום המחובר ללילה, "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד": תחילה חושך ואחר כך אור, כשגילוי אור אין סוף יוצא מתוך חושך עליון. שם אדמו"ר הזקן מפתח את צמד הלילה והיום הנזכר כאן.

הערת קה"ת

לעיל פ' ואתחנן ח, ד.

13 ויעין זח"א קע"ד א'

ב"א 51b לקוטי תורה מסביר ששמות יעקב וישראל מקבילים לשתי מדרגות בנפש ושורשם בשני השמות הוי' ואלקים. ב"א 48d הוא קושר את ישראל ל"כ"י שרית עם אלקים" ולהפיכת החושך לאור, ומביא את אותו זוהר (חלק א, קע"ג ב-קע"ד א').

הערת קה"ת

ראה לעיל פ' שלח נא, ב הלשון. נזכר גם לעיל פ' שלח מו, ד. פ' בלק ע, ג. עב, א. עג, א. שבת שובה סד, ג.

14 יעקב וישראל

הזוהר מסביר שכפי שה' נקרא לפעמים הוי' ולפעמים אלקים, כך האבות נקראים לפעמים ישראל ולפעמים יעקב, כאשר כל שם מצוין בחינה ידועה. הטקסט מפנה את הקורא כאן לשתי המדרגות של יעקב וישראל.

Zohar, Vayishlach 16:169-17:178 ספר הזוהר, וישלח ט"ז:קס"ט-י"ז:קע"ח

But the truth is that, as we have learned, the name TETRAGRAMMATON (L-rd) is everywhere expressive of the attribute of mercy. Now, assuredly, G-d is named TETRAGRAMMATON (L-rd), as it is written: "I am the L-rd TETRAGRAMMATON" (Ibid. 8). Yet we see that at times His name is called Elohim (G-d), which is everywhere expressive of judgement. The explanation is that when the righteous are numerous among mankind, He is called by the name of TETRAGRAMMATON (L-rd), the name which implies mercy, but when sinners abound, He is called by

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

15 זמן תורה לחוד . . שתפלה נק' חיי שעה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שבת, י', א.

16 זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד

רבא, כשראה את רב המנונא מאריך בתפילתו, אמר שאנשים מניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה; רב המנונא סבר שזמן התפילה וזמן התורה הם זמנים נפרדים. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להבחין בין שתי העבודות.

Shabbat 10a:3 שבת י" א:ג'

רְבָא חֲזִייה לְרַב הַמְנוּנָא דְקָא מְאָרִיךְ בְּצִלּוֹתֶיהָ. אָמַר: מְנִיחִין חֲיֵי עוֹלָם, וְעוֹסְקִים בְּחֵי שָׁעָה. וְהוּא סָבַר זְמַן תְּפִלָּה לְחוד וְזְמַן תּוֹרָה לְחוד. רַבִּי יִרְמְיָה הוּה יְתִיב קָמִיה דְּרַבִּי יִזְרָא וְהוּוּ עָסְקִי בְּשִׁמְעָתָא. נִגְה לְצִלּוֹתֵי

I adjure you, O daughters of Jerusalem, By the gazelles, and'
by the hinds of the field, That ye awaken not, nor stir up
'love, until it please

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

28 את האהבה עד שתחפץ

על הפסוק הזה אומר הוזהר ש"האהבה" היא יד ימינו של הקדוש ברוך הוא,
ו"עד שתחפץ" מתייחס לזו השוכבת בעפר, עד שהמלך יחפץ בה. הטקסט
מצטט זאת בקשר לזמן שבו יש לעורר את האהבה.

Zohar, Shemot 13:129-139 ספר הוזהר, שמות י"ג:קכ"ט-קל"ט

Then said R. Simeon: 'Eleazar, my son! Thou canst find all
this in the mystery of the thirty-two paths of the Holy Name.
Before these wonders have taken place in the world, the
mystery of the Holy Name will not be manifested in perfec-
tion and love will not be awakened: "Ye daughters of
Jerusalem, I adjure you by the gazelles and by the hinds of
the field, that ye stir not up, nor awake the love until she
pleases" (Cant 2, 7). The "gazelles" (zebaoth) symbolize the
... king, who is

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

29 את האהבה עד שתחפץ

תיקוני הוזהר מדבר על אהבה מצד ימין, אהבת החסד, ואומר עליה: "אם
תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ". הטקסט מונה אותו בין
המקורות לפסוק זה.

Tikkunei Zohar 73b:7-8 תיקוני הוזהר ע"ג ב"ז-ח"

... עולם אהבתך על פן משכתיך חסד, ועלה אתמר (שיר ב ז) אם
תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, יראה אתקריאת מסטרא
דשמאלא, ואהבה אתקריאת מסטרא דימינא. אית יראה ואית יראה,
אית אהבה ואית אהבה, יראה דחיל פר נש לקודשא בריה הוא בגין
דלא נחית מנכסוי, או בגין דלא ימותון בנוי בחייו, אשתכח דאם הוה
נחית מנכסוי או אם ימותון בנוי בחייו דלא הוה דחיל לקה, ובגין דא
הוה נחית לקה, האי יראה ואהבה לא שוי ליראת ...

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

30 (עין זח"א ע"ב א' . . רמ"ב א')

לפי הערת קה"ת, אחדים מקטעי הוזהר המובאים כאן מוסכרים באור
התורה, תצוה, בנושא "בוקרו של אברהם".

הערת קה"ת

כמה מהעייס נתבארו באוה"ת פ' תצוה ע' איתשג ואילך בענין בקר
דאברהם ע"ש.

31 בדי"ה שיר כו' היינו כחולמים

המאמר מסביר שחלום מחבר ניגודים, משום שבשינה השכל המבחין
מסתלק ורק כוח הדמיון נותר, והוא יכול לצייר ספינה השטה באוויר.
כשהאדם מתעורר, השכל חוזר לשלוט בדמיון; והו הרקע לאהבה הישנה
המתוארת כאן.

הערת קה"ת

תו"א כח, ג.

32 אבל בהקיצו

אותו קטע בתורה אור מצטט את שמונה פרקים לרמב"ם בענין כוחו של
הדמיון לחבר ניגודים, ומסביר שכשהאדם מתעורר השכל רואה שהם
נפרדים ומונע מהדמיון לחבר ביניהם.

הערת קה"ת

ראה תו"א שם בשם הרמב"ם בשמונה פרקים.

ע"ו:תשצ"ב

We may also translate "In the morning 'Ad shall eat", this
being the supernal throne which is forever and ever ('ade
'ad).

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

22 וישכם אברהם בבקר

הוזהר מתאר את עלות השחר, כאשר צבאות מעלה משבחים את ה' ושערים
נפתחים מכל עבר, ושערו של אברהם נפתח כדי לקבל את כל בני העולם.

Zohar, Metzora 1:1-3:9 ספר הוזהר, מצורע א'-ג:ט'

23 וישכם אברהם בבקר

על הפסוק "הוי, בבוקר תשמע קולי" אומר הוזהר שזהו הבוקר של אברהם,
כפי שכתוב: "וישכם אברהם בבוקר" — עת רצון לכול וזמן התפילה לפני
המלך הקדוש.

Zohar, Balak 32:345-33:354 ספר הוזהר, בלק ל"ב:שמ"ה-ל"ג:שנ"ד

1The first 27 lines of the Hebrew text are not found in our
translation.R. Eleazar discoursed on the verse: "O L-rd, in
the morning shalt thou hear my voice", etc. (Ps. 5, 4). 'When
daylight comes', he said, 'that "Morning" of Abraham
awakes, and then is a time of grace for all, both virtuous and
wicked, and therefore it is the hour to offer prayer to the
Holy King since all the prisoners of the King then have
... respite. And most of all is it the time for those who

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

24 וישכם אברהם בבקר

הוזהר מסביר שהבש המוקרב "בבוקר" הוא הבוקר של אברהם, ומביא את
הפסוק "וישכם אברהם בבוקר". אדמו"ר חזק מביא זאת בהקשר לתפילת
שחרית, כזמן של אברהם.

Zohar, Pinchas 84:553-560 ספר הוזהר, פנחס פ"ד:תקנ"ג-תקס"ס

25 אם תעירו . . ואם תעוררו

"השבעתי אתכן בנות ירושלים... אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד
שתחפץ". שני הפעלים, האחד ב"ר אחת והשני בשתי ר', מתפרשים
כהעוררת הלב החיצוני והלב הפנימי, ו"עד שתחפץ" — כזמן הראוי לאהבה
זו.

Song of Songs 3:5 שיר השירים ג':ה'

השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו
ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ:

I adjure you, O daughters of Jerusalem, By the gazelles, and'
by the hinds of the field, That ye awaken not, nor stir up
'love, Until it please

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ש"ש ג, ה.

26 בלקי"ת מהאריז"ל בשה"ש

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

במקומו.

27 הערת קה"ת מפנה ל Song of Songs 2:7 למילים האלה.

Song of Songs 2:7 שיר השירים ב':ז'

השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו
ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ:

33 שמחה"כ

הערת קה"ת מפנה לIsaiah 6:3 למילים האלה.

Isaiah 6:3 ישעיהו ו:ג

וְקָרָא זֶה אֵלֶיָּהּ וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כְלִי-הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"ו, ג.

34 גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריא

בתחילת המאמר "ציון" (1a) מביא אדמו"ר הזקן את אותו מאמר חז"ל: הגנב במחתרת מאמין באדון העולם, מפני שההכרה של כל יהודי בה' היא "מרחוק" — אמונה המקיפה אותו, ולא ידיעה שחדרה לתוכו. בהערת קה"ת מובא ברכות ס"ג ע"א, לפי נוסח עין יעקב, כמקור המאמר.

Berakhot 63a ברכות ס"ג א

הערת קה"ת

ברכות סג, א (ע"פ גירסת ע"י). ע"ל רד"ה ציון (א, א). וש"נ. [כ].

35 לך אמר לבי בקשו פני

המילים כאן מצטטות את Psalms 27:8. הקטע מופיע למטה.

Psalms 27:8 תהילים כ"ז:ח

לֵךְ אָמַר לְבִי בְּקִשׁוֹ פָנַי אֶת־פָּנֶיךָ ה' אֲבִיבִישׁ:

In Thy behalf my heart hath said: 'Seek ye My face'; Thy face, L-RD, will I seek

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כז, ח.

36 ענין ר"ה ויוהכ"פ

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מאמר זה נדפס ג"כ בתחילת מחזור השלם (קה"ת, תשכ"ג) עם הערות מכ"ק אדמו"ר. כמה מעניני דרוש זה מובנים או גם נתבארו בפ"י — בדרוש שנדפס קודם לו ד"ה היום הזה.

37 ויפל ה"א תרדמה . . את הצלע

המילים כאן מצטטות את Genesis 2:21. הקטע מופיע למטה.

Genesis 2:21 בראשית ב:כ"א

וַיִּפֹּל ה' אֱלֹקִים תְּרִדְמָה עַל־הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אֶחָת מִצְלָעָתָיו וַיִּסְגֶּר בָּשָׂר תַּחְתָּנָה:

And the L-RD G-d caused a deep sleep to fall upon the man, and he slept; and He took one of his ribs, and closed up the place with flesh instead thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, כא-כב.

38 ויפל גוי ויבן גוי

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Pri Etz Chaim.

הערת קה"ת

"ראה פע"ח שער ר"ה פ"ב ואילך. ש' הכוונות שם. ש' הפסוקים שם. ס"י האריז"ל כוונת הנסירה". — הערת כ"ק אדמו"ר.

39 מלמד שנתן בינה יתירה

המילים כאן מצטטות את Niddah 45b:11-12. הקטע מופיע למטה.

Niddah 45b:11-12 נדה מ"ה ב:י"א-י"ב

אָמַר רב חסדָא: מַאי טַעְמָא דְרַבִּי? דְּכַתִּיב 'וַיִּבֶן ה' [אֱלֹקִים] אֶת הַצֶּלֶע', מִלְמַד שְׁנֵתוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּינָה יְתִירָה בְּאִשָּׁה יוֹתֵר מִבְּאִישׁ. וְאֵיזָדָה, הֵהוּא מְבַעֵי לָקָה לְכַדְרֵיִשׁ לְקִישׁ, דְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מִנְסַנָּא: 'וַיִּבֶן ה' [אֱלֹקִים] אֶת הַצֶּלֶע אֲשֶׁר לָקָה מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבָאָהָ אֶל הָאָדָם' — מִלְמַד שֶׁקֶלְעָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַתּוֹה וְהַבִּיָּאָה אֶצֶל אָדָם הָרָאשׁוֹן, שֶׁכֵּן בְּכַרְכִּי הַיָּם קוֹרִיו לְקַלְעִיתָא — בְּנִייתָא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

נדה מה, ב.

40 דבריה נעשו מוחין לנוקבא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה מ"ח מס' ליל ר"ה פ"א, מ"ח.

41 ה' מלך גאות לבש

המילים כאן מצטטות את Psalms 93:1. הקטע מופיע למטה.

Psalms 93:1 תהילים צ"ג:א

ה' מֶלֶךְ גָּאוֹת לְבָשׁ לְבָשׁ ה' עוֹ הַתְּאֲזָר אֶת־תְּכוֹן תִּבְלַ בְּלִיַּתְמוֹט:

The L-RD reigneth; He is clothed in majesty; The L-RD is clothed, He hath girded Himself with strength; Yea, the world is established, that it cannot be moved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צג, א. "שנתלבש ונתצמצם בכמה לבושינ וצמצוצמים עד שנקרא בחי' מלך (לקו"ת שם) — הערת כ"ק אדמו"ר.

42 החודש מתכסה בו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ר"ה ח, סע"א.

43 מרחוק ה' נראה לי

המילים כאן מצטטות את Jeremiah 31:3. הקטע מופיע למטה.

Jeremiah 31:3 ירמיהו ל"א:ג

מִרְחוֹק ה' נִרְאָה לִי וְאַהֲבַת עוֹלָם אֶהְבֶּתִּיךָ עַל־כֵּן מִשְׁכַּתִּיךָ חֲסֵד:

From afar the L-RD appeared unto me. 'Yea, I have loved' thee with an everlasting love; Therefore with affection have I drawn thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמ' לא, ב.

44 ריחוק מקום

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

כבן שהוא אצל אביו בביתו (כי על עשי"ת נאמר בהיותו קרוב) אלא שהאב מסתיר פניו ממנו (לקו"ת שם). — הערת כ"ק אדמו"ר.

45 דבכל יו"ט הוא התגלות מוחין

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Pri Etz Chaim.
הערת קה"ת
ראה פע"ח ש"כ, פ"א.

46 בביאור ע"פ והי' מדי חדש בחדשו

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Or HaTorah.
הערת קה"ת
נדפס בסי' אוה"ת להצ"צ [אוה"ת פ' בראשית כרך א כה, ב]. — הערת כ"ק אדמו"ר.

47 בכל קראנו אליו ולא למדותיו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
פרסם שלי"ב, רפ"ב בשם הספרי. ע"ל בהעלותך (ל, סע"ד). וש"נ. [כ].

48 וזהו ענין הנסירה

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Likkutei Torah of the Arizal.
הערת קה"ת
הובא בלקו"ת להאריז"ל ר"פ בראשית. עץ חיים שער הכללים פ"י ופ"י"ג. שם שער הנסירה. שם שער לד פ"ב. פע"ח שער הק"ש פכ"א. שער העמידה פט"ז. שער ר"ה פ"א ופ"ו. במקומות המקבילים בשער הכוונות ובסידור האריז"ל. ועוד.

49 הביאור ע"פ דא"ח

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
דרושי לקו"ת ליוהכ"פ סד"ה שבת שבתון. שם קיצור ע"פ ביום השמע"צ כו' ובכל המועדים. המאמרים דש"פ לך וירא חיי בהמשך ר"ה עת"ר, ד"ה כי עמר, תש"ט. ועוד. הערה זו נדפסה בהוספות להערות וציונים ללקו"ת.

50 בד"ה כי אברהם לא ידענו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
נדפס בתו"א (צג, ג). — הערת כ"ק אדמו"ר.

51 ע"פ זכור את אשר עשה לך עמלק

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
בתו"א ס"פ תצוה (פד, ד). — הערת כ"ק אדמו"ר.

52 הוא זמן תשובה קראוהו בהיות קרוב

הערת קה"ת מפנה Rosh Hashanah 18a למילים האלה.
Rosh Hashanah 18a ראש השנה י"ח א
הערת קה"ת
ר"ה יח, א.

53 בביאור ע"פ אלה מסעי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
בלקו"ת במדבר (צ, ג). — הערת כ"ק אדמו"ר.

54 ובביאור ע"פ והי' מספר בני ישראל

הערת קה"ת מפנה Numbers 6:4 למילים האלה.
Numbers 6:4 במדבר ו':ד'
כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד־ג לא יאכל:
All the days of his Naziriteship shall he eat nothing that is made of the grape-vine, from the pressed grapes even to the grapestone.
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
לעיל במדבר ו, ד.

55 לפני ה' תטהרו

המילים כאן מצטטות את Leviticus 16:30. הקטע מופיע למטה.
Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל'
כִּי־כִּיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ:
For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
ויקרא טז, ל.

56 בד"ה עיני כל

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
בלקו"ת פי' מטות [פה, ב]. — הערת כ"ק אדמו"ר.

57 ערלת לבבכם

המילים כאן מצטטות את Deuteronomy 10:16. הקטע מופיע למטה.
Deuteronomy 10:16 דברים י':ט"ז
וּמִלְתֶּם אֶת עֲרֶלְתְּ לִבְבְּכֶם וְעֲרַפְכֶם לֹא תִקְשׁוּ עוֹד:
Circumcise therefore the foreskin of your heart, and be no more stiffnecked
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
דברים י, טז.

58 נחפשה דרכינו

המילים כאן מצטטות את Lamentations 3:40. הקטע מופיע למטה.
Lamentations 3:40 איכה ג':מ'
נִחְפְּשֵׁה דְרָכֵינוּ וְנִחְקְרָה וְנִשׁוּבָה עַד־Havayah
Let us search and try our ways, And return to the L-RD
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
איכה ג, א.

59 ומקורם הוא מאו"א כו' דצלם כו'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
"אולי צ"ל: דצלם הוא בחי"י — הערת כ"ק אדמו"ר.

60 [ובכמה כתי"י רשום

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
מאו"א דצלם כו' ובכתי"י 1101 הנסמן שם הוא כבהנדפס. הכתי"י באו לאחר הדפסת הקונטרס הנ"ל].

61 ותמונת אותיות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
"המחשבה — בנפש השכלית" הדבור — בנפש החיונית (לקו"ת שם) —
הערת כ"ק אדמו"ר.

62 מלבישים לז"א

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
"שהאותיות מלבישות השכל והמדות (ראה לקו"ת שם) — הערת כ"ק
אדמו"ר.

63 הצלם הני"ל

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
"עצמיות ומהות ממש (לקו"ת שם) — הערת כ"ק אדמו"ר.

64 ואדם אין

המילים כאן מצטטות את Genesis 2:5. הקטע מופיע למטה.
Genesis 2:5 בראשית ב'ה'
וְכָל שִׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרֶם יִהְיֶה בָאָרֶץ וְכָל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרֶם יִצְמַח כִּי לֹא
הָמְטִיר ה' אֱלֹקִים עַל־הָאָרֶץ וְאָדָם אִינוּ לְעֹבֵד אֶת־הָאֲדָמָה:
No shrub of the field was yet in the earth, and no herb of the
field had yet sprung up; for the L-RD G-d had not caused it
to rain upon the earth, and there was not a man to till the
ground;
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
בראשית ב, ה.

65 מלך על כל האדם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
"בדפוס הראשון (ויטומיר, תר"ח): כל האד'. ואולי נתחלף רי"ש בדלי"ת
וצ"ל: כל האר — כל הארץ". — הערת כ"ק אדמו"ר. [ובנוך רח"ל: מלך על
ישראל].

66 שתמליכוני עליכם

המילים כאן מצטטות את Rosh Hashanah 16a:15. הקטע מופיע
למטה.
Rosh Hashanah 16a:15 ראש השנה ט"ז א:ט"ו
וּמַפְנִי מֶה אֲמָרָה תּוֹרָה נִסְכּוֹ מִים בְּחָג — אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: נִסְכּוֹ
לְפָנַי מִים בְּחָג, כְּדִי שְׂיִתְּבָרְכוּ לָכֶם גְּשָׁמֵי שָׁנָה. וְאָמְרוּ לְפָנַי בְּרֹאשׁ
הַשָּׁנָה מַלְכוּיּוֹת וְזִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת. מַלְכוּיּוֹת — כְּדִי שְׁתִּמְלִיכוּנִי עֲלֵיכֶם,
וְזִכְרוֹנוֹת — כְּדִי שְׂיַעֲלֶה וְזִכְרוֹנֵיכֶם לְפָנַי לְטוֹבָה, וּבִמְהָ — בְּשׁוֹפָר.
William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)
הערת קה"ת
ר"ה טז, א.

67 הנשמות עלו במח'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
ב"ר רפ"א.

68 כח בדיבורם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
"כן הוא בדפוס הא' ובלוח התיקון". — הערת כ"ק אדמו"ר.

69 קבעם בפה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
כ"ב אותיות . . קבעם בפה (ספר יצירה רפ"ב). — הערת כ"ק אדמו"ר.

70 לתהלה לשם ולתפארת . . חב"ד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
"מבואר בלקו"ת סד"ה שקדמו". — הערת כ"ק אדמו"ר.

71 "בשוב הוי" את שיבת ציון היינו כחולמים". אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על
פסוק זה, המסביר שבחלום נותר הדמיון בלבד.

Psalms 126:1 תהילים קכ"ו:א'
שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוּב ה' אֶת־שִׁיבַת צִיּוֹן הָיִינוּ כְּחֹלְמִים:
A Song of Ascents. When the L-RD brought back those that
returned to Zion, We were like unto them that dream
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 2

72 א-ל עולם

"ויטע אשל בבאר שבע, ויקרא שם בשם הוי' אל עולם". אדמו"ר הזקן לומד
מן הביטוי "אל עולם" שהעולם עצמו אינו אלא זיו של ה'.
Genesis 21:33 בראשית כ"א:ל"ג
וַיֵּטַע אֲשֶׁל בְּבֶאֱר שֶׁבַע וַיִּקְרָא־שָׁם בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם:
And Abraham planted a tamarisk-tree in Beer-sheba, and
called there on the name of the L-RD, the Everlasting G-d
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
בראשית כא, לג. ראה בארוכה באוה"ת בראשית כ ד תשסח, ב. ואילך.
המשך תערי"ב ח"ב פרק שלג. סד"ה ויטע אשל תש"ב ע' 59. לקמן מג, ג.

פסקה 3

73 ולמשל כמו כח הצומח

אור התורה מצטט את המשל הזה של כוח הצמיחה ומפנה למאמר "תחת
אשר לא עבדת" משנת תקנ"ו, כלומר למאמר שלפנינו, כפי שמצוין בהערת
קה"ת.
הערת קה"ת
מובא אוה"ת נ"ך כרך ג ע' אישיג ושם מציין לד"ה תחת אשר לא עבדת
תקנ"ו.

74 וכולא קמ"י כלא חשיב

הזוהר אומר שיראה אמיתית היא לירא מה' משום שהוא גדול ומושל,
שורשם של כל העולמות, ו"הכול נחשב לפניו לאין". אדמו"ר הזקן מיישם
זאת על העולם, שהוא רק הארה מאורו של ה'.
Zohar I, 11b זח"א יא, ב
הערת קה"ת
זח"א יא, ב.

75 אני ה' לא שנית

"כי אני הוי' לא שנית". בריאת העולם, שאינו אלא הארה ממנו, לא חוללה שום שינוי בה'.

Malachi 3:6 מלאכי ג':ו

כי אני ה' לא שנית ואתם בני-יעקב לא תלייתם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ג, ו.

76 ואתה הוא קודם שנבה"ע

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

נוסח התפלה.

77 בד"ה קול דודי בשה"ש

המאמר "קול דודי" מתחיל ב"146 שבחלק שיר השירים, ומסביר באמצעות אותם פסוקים שהכוון האלקי המחיה את כל העולמות נקרא "אור", מפני שאינו גורם שום שינוי בעצמותו: "אני הוי' לא שנית" ו"אתה הוא קודם שנברא העולם". בהערת קה"ת מצוין העמוד, אך לא החלק.

הערת קה"ת

לקמן יד, ג.

78

"הודו להוי', קראו בשמו, הודיעו בעמים עלילותיו". פסוק זה נאמר בתפילת שחרית; אדמו"ר הזקן מפרש שההודאה היא הכרה בכך שה' הוא "אל עולם".

I Chronicles 16:8 דברי הימים א ט"ז:ח

הודו להוי' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו:

O give thanks unto the L-RD, call upon His name; Make known His doings among the peoples

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 4

79 הושיעה את עמך וגו' ורעם ונשאם

"הושיעה את עמך וברך את נחלתך, ורעם ונשאם עד העולם". נאמר בין פסוקי דומרה; אדמו"ר הזקן מביא אותו כבקשה לעזרה מול מה שמפריע להתבוננות.

Psalms 28:9 תהילים כ"ח:ט

הושיעה את-עמך וברך את-נחלתך ורעם ונשאם עד-העולם:

Save Thy people, and bless Thine inheritance; And tend them, and carry them for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

80 והוא רחום

"והוא רחום יכפר עוון ולא ישחית". בקשה נוספת לרחמים בין פסוקי דומרה, לנוכח הקטרגים שאדם מתמודד עמם.

Psalms 78:38 תהילים ע"ח:ל"ח

והוא רחום יכפר עון ולא-ישחית והרבה להשיב אפו ולא-יעיר כל-קמתו:

But He, being full of compassion, forgiveth iniquity, and destroyeth not; Yea, many a time doth He turn His anger away, And doth not stir up all His wrath

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

81 הויה אלקינו אחד

"שמע ישראל, הוי' אלקינו, הוי' אחד". ההתבוננות בתפילת הבוקר מובילה להצהרה זו על אחדות ה', שממנה מתעוררת האהבה.

Deuteronomy 6:4 דברים ו:ד

שמע ישראל הוי' אלקינו Havayah אֶחָד:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

82 אנשי יריחו היו כורכין את שמע

בין מנהגיהם של אנשי יריחו היה שהיו "כורכין את שמע": רבי מאיר אומר שלא היו מפסיקים אחרי "אחד"; רבי יהודה אומר שהיו מפסיקים, אך לא היו אומרים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

Pesachim 56a:10 פסחים נ"ו א:

תנו רבנן: ששה דברים עשו אנשי יריחו, שלשה ברכון חכמים, ושלושה שלא ברכון חכמים. ואלו ברכון חכמים: מרקיבין דקלים כל היום, וכו' רכין את שמע, וקוצרין לפני העומר. ואלו שלא ברכון חכמים: גודשין לפני העומר, ופוצצין פרוצות בגנותיהן ובפרדסותיהן להאכיל נשר לעניים בשני בצורת בשבתות וימים טובים, ומתירין גמזיות של הקדש של חרוב ושל שקמה, דברי רבי מאיר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פסחים נו, א. ראה לעיל פ' צו יד, ג.

83 ועד הוא רוא דאחד

הזוהר מסביר ש"שמע ישראל" הוא הייחוד שלמעלה, ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" הוא הייחוד שלמטה; וכן ש"ועד" הוא "אחד" באותיות מוחלפות. אדמו"ר הזקן מכנה זאת הייחוד התחתון.

Zohar II, 134a זח"ב קלד, א

הערת קה"ת

זח"ב קלד, א.

פסוקה 5

84 שני מיני אהבות

חלק מהקטע הזה, העוסק בשתי האהבות, מצוטט בשינויים באור התורה, בשלח, כפי שמציינת הערת קה"ת.

הערת קה"ת

חלק מסעי זה מובא באוה"ת בשלח ע' שסט בשינויים. ראה המשך בששה"ק הנ"ל בריש המאמר.

85 ואהבת

"ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". אדמו"ר הזקן מפרש זאת ככיסופים לכך שהוי' יהיה אלקיך — אהבה המצויה אצל כל יהודי.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה

ואהבת את ה' אלקיך בכל-לבבך ובכל-נפשך ובכל-מאדך:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

86 כרשפי אש

"כי עזה כמות אהבה... רשפיה רשפי אש, שלהבתינה". אדמו"ר הזקן

משתמש בדימוי הזה כדי לתאר אהבה המתלקחת מאלוהי.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח:ו'

שִׁימֵנִי כְּחֹתֶם עַל־לֶפֶךְ כְּחֹתֶם עַל־רֹעֶךְ כִּי־עֲזָה כְּמוֹת אֶהְיֶה קֶשֶׁה כְּשָׂאוֹל קִנְאָה רֶשְׁפִּיָּה רֶשְׁפִּי אֵשׁ שְׁלֶהֶבֶתֶיהָ:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm;
For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave;
The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

87 ולא כדי לדבקה בו ית' בלבד לרוות צמאון נפשם הצמאה לה'

בתנאי נאמר שבני העלייה עובדים לא רק כדי לדבוק בה' ולהרוות את צמאון נפשם, אלא גם כדי לקיים את מאמר חז"ל: "איזהו חסיד? מי שגומל חסד עם קונו" – לייחד את הקדוש ברוך הוא ואת שכינתו בעולמות התחתונים. הטקסט מביא זאת בהקשר של אהבה שאינה תובעת דבר לעצמה.

Tanya, Likkutei Amarim 10:7 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים י:ז'

... לְצוּרָה גְבוּהַ וּמַעֲלָה מַעֲלָה עַד רוּם הַמַּעֲלֹת, וְלֹא כְּדִי לְדַבֵּקָה בּוֹ וְתִבְרָךְ בְּלֶכֶד לְרוּת צִמְאוֹן נֶפֶשׁ הַצִּמְאָה לָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "הוֹי כֹל צִמָּא לְכוּ לַמִּים", וְכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אֲחֵר, אֲלֵא כְּדִפְיֻשׁוֹ בְּתִיקוּנֵיהֶם: "אִיזְהוּ חֲסִיד – הַמִּתְחַסֵּד עִם קוֹנוֹ"; עִם קוֹן דִּילִיָּה, לְיִיחָדָא קוּדְשָׁא בְּרִירָה הוּא וְשִׁכְיִנְתִּיהָ בְּתַחְתּוֹנִים, וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּרַעְיָא מְהִימָנָא פְּרִשְׁתָּ תַצָּא: "כִּכְרָא דְאַשְׁתַּדֵּל בְּתֵר אָבוֹי וְאִימִיָּה, דְּרַחֲמִים לוֹן יִתִּיר מִגְרָמִיָּה וְנִפְשִׁיָּה וְרוּחִיָּה וְנִשְׁמָתִיָּה כוּ', ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

88 בדיה כתיב מה יפית ומה נעמת

איגרת הקודש יח נפתחת במילים "כתוב מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים" ומבחינה בין שתי אהבות: "אהבה בתענוגים", שמחה מופלאה בה' שעליה נאמר "שמחו צדיקים בה'" ושלא כל אחד זוכה לה, ובין אהבה שנייה, אהבת הכמיהה. הערת קה"ת מציעה שזהו המאמר שאליו הכוונה.

הערת קה"ת

אולי הכוונה לאהבה"ק סי' יח. כ"ה בסה"מ תרכ"ז ע' קכב.

89 מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים

"מה יפה ומה נעים את, אהבה בתענוגים". אלו מילות הפתיחה של מאמר העוסק באהבת התענוגים, שאלה מגיעים הצדיקים בלבד.

Song of Songs 7:7 שיר השירים ז:ז'

מֶה־יִפִּית וּמֶה־נִּעְמַת אֶהְיֶה בְּתַעֲנוּגִים:

How fair and how pleasant art thou, O love, for delights

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

90 שמחו צדיקים בה'

"רגנו צדיקים בהווי". הדברים נאמרים על האהבה הראשונה, שאינה תובעת דבר לעצמה, ועל מדרגתם של המעטים הנעלים.

Psalms 97:12 תהילים צ"ז:יב

שִׁמְחוּ צַדִּיקִים הַיּוֹדוּ לְזִכְרֵךְ קֹדֶשׁ:

Be glad in the L-RD, ye righteous; And give thanks to His holy name

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צז, יב.

91 סדיה זה יתנו כו' מחצית השקל

בסוף המאמר מובחנת "אהבה רבה" מאהבה שהיא חובה על הכול, "מחצית השקל": מסירת הנפש, שגם מי שעבר על מצווה חייב בה. הדבר מקביל להבחנה בפסוק זו בין אהבתם של המעטים הנעלים לבין האהבה המצויה אצל כל יהודי.

הערת קה"ת

תו"א פו, ד. ובאוה"ת תצוה ע' תתקכג ואילך.

92 זה יתנו כו' מחצית השקל

"זה יתנו כל העובר על הפקודים: מחצית השקל". אלו מילות הפתיחה של המאמר בתורה אור שאליו מפנה אדמו"ר הזקן.

Exodus 30:13 שמות ל:י"ג

זֶה יִתְּנוּ כָּל־הָעֹבֵר עַל־הַפְּקוּדִים מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַה'

This they shall give, every one that passeth among them that are numbered, half a shekel after the shekel of the sanctuary—the shekel is twenty gerahs—half a shekel for an offering to the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

93 קבלת מ"ש בק"ש

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכות פ"ב מ"ב.

94 לית מחשבה תפיסא ביה

בתפילת אליהו הפותחת את Tikkunei Zohar, פונים אל ה' כאל מי ש"אין מחשבה תפיסא ביה כלל". משום כך, אדם אינו יכול לדבוק בו בכוחו שלו.

Tikkunei Zohar 17a:10-12 תקוני הזהר י"ז א"י-י"ב

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא כך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירין. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיאת (נ"א אתכסיי) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש כך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

95 סתימו דכל סתימין

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

זח"ב (רעו, ב). ח"ג (רפח, א). ושם (רצ, א-ב. רצב, א. רצד, א. רצה, ב). [כ].

96 סתימו דכל סתימין

באידרא זוטא נקרא עתיקא קדישא "טמירא דכל טמירין" – נסתר מכל הנסתרים, לא נזכר ולא נמצא, הראש העליון שמעל הכול. הערת קה"ת מונה מקום זה בין המקורות לביטוי.

Zohar, Idra Zuta 1:29-4:37 ספר הזהר, האדרא זוטא א:כ"ט-ד:ל"ז

97 לית מח' תפיסא ביי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה תי"ז בהקדמה (פתח אלי').

פסוקה 7

104 ותורה אור

"כי נר מצווה ותורה אור". התורה היא אור מאין סוף, ולכן לימודה מרווה את צימאונה של הנשמה לה.

Proverbs 6:23 משלי ו:כ"ג

כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר:

For the commandment is a lamp, and the teaching is light,
;And reproofs of instruction are the way of life

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ו, כג.

105 בדיה צו את בני

בעמי 78 מאמר זה מסביר שאור אין סוף ממלא את כל העולמות, ושאל הלב נכנסת רק הארה מצומצמת מהשגת השכל, אל המדות, דרך ערוצים הדומים לגידים ולוורידים; הדיון ממשיך משם. אדמו"ר הזקן מפנה אליו בעניין הקטרת החלב ובעניין "משמחי לב".

הערת קה"ת

לעיל פ' פנחס עה, א ואילך.

106 צו את בני ישראל כו' את קרבני לחמי

"צו את בני ישראל ואמרת אליהם: את קרבני לחמי לאשי, ריח ניחוחי". אלה מילות הפתיחה של המאמר בלקוטי תורה שאליו מתייחסים.

Numbers 28:2 במדבר כ"ח:ב'

צו את־בני יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת־קִרְבְּנִי לְחָמִי לְאִשִּׁי רִיחַ נִיחֹחִי תִשְׁמְרוּ לְהִקְרִיב לִי בְמוֹעֲדוֹ:

Command the children of Israel, and say unto them: My food which is presented unto Me for offerings made by fire, of a sweet savour unto Me, shall ye observe to offer unto Me in its due season

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

107 פקודי ה' ישרים משמחי לב

"פקודי ה' ישרים, משמחי לב". המצוות עצמן מביאות שמחה.

Psalms 19:9 תהילים י"ט:ט'

פקודי ה' ישרים משמחי־לב מצות ה' ברה מאירת עינים:

The precepts of the L-RD are right, rejoicing the heart; the commandment of the L-RD is pure, enlightening the eyes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

108 בשמחה ובטוב לבב

"תחת אשר לא עבדת את הוי' אלקיך בשמחה ובטוב לבב". זו השמחה שעבודת התורה והמצוות מאפשרת לכל אחד ואחת.

Deuteronomy 28:47 דברים כ"ח:מ"ז

תחת אשר לא־עֲבַדְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרֹב כָּל:

because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance
;of all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

109 בשמחה ובטוב לבב

הזוהר מפרש את הפסוק בהקשר של בית המקדש: "בשמחה" — כשהכוונה הקריבו את הקרבנות; "ובטוב לבב" — הליים; "ומרוב כל" — ישראל,

98 סתימו דכל סתימין וטמירא דכל טמירין

הזוהר מדבר על עתיקא קדישא, "סתים דכל סתימין", שבתענוגיו מתענגות נשמות הצדיקים בשבת. הטקסט מביא את הביטוי כדי לתאר את הסתרו המוחלט של ה'.

Zohar II, 89a זח"ב פט, א

Zohar III, 292a זח"ג רצב, א

הערת קה"ת

זח"ב פט, א. זח"ג רצב, א.

99 בדיה בחודש השלישי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תו"א פ' יתרו.

פסוקה 6

100 ודברת במ

"ודברת במ, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך". בקריאת שמע הפסוק בא אחרי "ואהבת"; אדמו"ר הזקן מפרש אותו כדרך לממש אהבה זו.

Deuteronomy 6:7 דברים ו:ז

וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדַבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְקוּמְךָ:

and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

101 ודברת במ . . התורה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

להעיר מברכות כא, א.

102 כי טל אורות טלך

"כי טל אורות טלך". כאן הפסוק מיוחס למן, אור שמימי שהפך למזון.

Isaiah 26:19 ישעיהו כ"ו:י"ט

יְחִיֹּם מִתֵּיךְ נִבְלָתִי יְקוּמוּן הַקִּיצוֹ וְנִגְנוּ שִׁכְנֵי עֶפֶר כִּי טַל אֹרֶת טִלְךָ וְאָרֶץ רְפָאִים תִּפְּיל:

Thy dead shall live, my dead bodies shall arise—Awake and sing, ye that dwell in the dust—For Thy dew is as the dew of light, And the earth shall bring to life the shades

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י כו, יט.

103 שדכו במדוכה

בני ישראל אספו את המן ו"טחנו בריחיים או דכו במדוכה". הדבר ממחיש עד כמה האור שבמן נעשה גשמי.

Numbers 11:8 במדבר י"א:ח

הערת קה"ת

במדבר יא, ח.

שעמדו ביניהם וקיבלו ברכה מכל צד.

Zohar, Vayera 29:432-438 ספר הזהר, וירא כ"ט:תלי"ב-תלי"ח
It is written, "Because thou didst not serve the L-rd thy G-d with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance of all things" (Deut. 28, 47). The words "because thou didst not serve with joyfulness" refer to the priests, who offered sacrifices and holocausts "with joyfulness"; "and with gladness of heart" alludes to the Levites; "by reason of the abundance of all things" is an allusion to the lay Israelites whose position was in the middle, and who received blessings from all sides.

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

110 בשמחה ובטוב לבב

הזהר אומר שמאז שנחרב בית המקדש יש כעס בכל יום, וישראל יוצאים לגלות תחת שלטון כוחות אחרים, ושואל מדוע: משום שלא עבדו את ה' "בשמחה ובטוב לבב".

Zohar, Vayishlach 22:229-24:240 ספר הזהר, וישלח כ"ב:רכ"ט-כ"ד:ר"מ

Why all this? "Because thou didst not serve the L-rd thy G-d with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance of all things. Therefore shalt thou serve thine enemy, etc., in want of all things" (Ibid. 28, 47-48).

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

111 ועיני זח"א קטיו"א

הערת קה"ת מפנה לאור התורה על כי תבוא לנוסח הקטע מן הזהר המצוטט כאן.

הערת קה"ת

ראה הלשון באוה"ת פ' תבוא ע' תתשנ.

8 פסקה

112 בד"ה אוסרי לגפן עירה

במאמר זה (תורה אור, ויחי, 46c) אומר אדמו"ר הזקן שהשמחה במצוות נובעת מההתבוננות בכך שה עצמן אור אין סוף, וכן מן העניין שהתענוג שיין לאחר מילוי הרצון: ככל שהכיסופים גדולים יותר, כך גדל התענוג כשהרצון מתמלא. הדבר מסביר מדוע מי שלומד מתוך צימאון הנפש שמח בוודאי.

הערת קה"ת

תו"א פ' ויחי מו, ג.

113 אוסרי לגפן עירה

"אוסר לגפן עירה ולשורקה בני אתוננו". מברכת יעקב ליהודה; אלו מילות הפתיחה של המאמר בתורה אור שאליו מתייחסים.

Genesis 49:11 בראשית מ"ט:יא

אסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתנו כבס ביין לבשו ובדם ענבים סותה: Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his vesture in the blood of grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) - JPS 1917 (Public Domain)

114 ואורייתא וקובי"ה כולא חד

הזהר אומר שהתפילה מקבילה לשכינה, "והתורה – זהו הקדוש ברוך

הוא". אדמו"ר הזקן מצטט זאת כדי לכאר את אחדות התורה עם ה'.

Zohar I, 24a זח"א כד, א

Zohar II, 60a זח"ב ס, א

הערת קה"ת

זח"א כד, א. זח"ב ס, א. ולהעיר ג"כ מת"ז ת"ו ותכ"ב.

9 פסקה

115 וסיגופים הממרקין

התלמוד מדבר על ייסורים שממרקים את כל גופו של אדם. אדמו"ר הזקן מחיל את המונח על העינויים שאדם מקבל על עצמו כדי למרק את החטא מעבר למה שתשובה לבדה יכולה לעשות.

Berakhot 5a ברכות ה' א

Yoma 86a יומא פ"ו א

הערת קה"ת

ראה ברכות ה, א. יומא פו, א.

116 נבזה בעיניו נמאס

אחת התכונות של מי שיכול לשכון בהר קדשו של ה'; אדמו"ר הזקן מפרש את המילים "נבזה בעיניו, נמאס" – שפלות עצמית שמביאה שמחה גדולה יותר.

Psalms 15:4 תהילים ט"ו:ד'

נבזה בעיניו נמאס וְאֶת־רְאִי ה' יִכְבֹּד נִשְׁבַּע לְהָרַע וְלֹא יָמַר:

In whose eyes a vile person is despised, But he honoureth them that fear the L-RD; He that sweareth to his own hurt, and changeth not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) - JPS 1917 (Public Domain)

117 שמחת הנפש

התניא מתאר את שמחת הנשמה ביציאתה מגלותה בגוף ובשובה אל אביה בשעת לימוד תורה ותפילה, שמחה שאין לערוב בה את צער הגוף. הטקסט מפנה את הקורא לשם.

Tanya, Likkutei Amarim 31:11 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ל"א:י"א

וְאֵת תְּהִיָּה עֲבוּדָתוֹ כָּל יָמָיו בְּשִׂמְחָה רַבָּה, הִיא שְׂמִינָה הַנֶּפֶשׁ בְּצִאֲתָהּ מִהַגּוֹף הַמְתוּעָב, "וְשָׂבָה אֶל בֵּית אֲבִיהָ כְּנַעֲוִיָּהּ", בְּשַׁעַת הַתּוֹרָה וְהַעֲבוּדָה, וּכְמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ: לְכַרְכָּה: לֵהֱיוֹת כָּל יָמָיו בְּתוֹשִׁבָּה.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

118 שמחת הנפש

התניא מלמד שמי שעושה את לימוד התורה שלו דירה לה' צריך לשמוח ולהודות לו על חלקו "בשמחה ובטוב לבב". הטקסט מפנה את הקורא לשם.

Tanya, Likkutei Amarim 34:8 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים ל"ד:ח'

וְהֵנָּה, בְּכָל פְּרָטִי מִיַּנֵּי שְׂמִינָה הַנֶּפֶשׁ הַנּוֹפְרִים לְעֵיל - אֵין מִקֵּן מְנִיעָה לְהִיֹּת "נִבְזָה בְּעֵינָיו נִמְאָס", וְ"לֵב נִשְׁבָּר", וְרוּחַ נְמוּכָה - בְּשַׁעַת הַשְׂמִינָה מִמֶּשׁ, מֵאַחֵר כִּי הָיִיתוּ נִבְזָה בְּעֵינָיו וְכו' - הוּא מַצֵּד הַגּוֹף וְנִפְשׁ הַבְּהִמִּית, וְהָיִיתוּ בְּשִׂמְחָה - הוּא מַצֵּד נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית וְנִיצוּץ אֱלֹהוֹת הַמְּלוּכָשׁ בָּהּ לְהִתְיוֹתָהּ, כְּנֻזָּר לְעֵיל [בְּפֶרֶק ל"א].

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

119 וסד"ה ויחפרו עבדי יצחק

בסוף המאמר הזה מתואר חפירה ב"עפר" של הגוף: כשמוציאים מעט מים מתוקים, הדבר נעים לו מאוד, מפני שגופו רעב לעבודת ה'. הדבר ממחיש

שהשמחה גדולה ביותר אצל מי שחש בשפלותו.
הערת קה"ת
תו"א כ, ב.

120 באר מים חיים

"ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים". זהו הפתח של המאמר בתורה אור שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן.

Genesis 26:19 בראשית כ"ו:י"ט

ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים:

And Isaac's servants digged in the valley, and found there a well of living water

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

121 והעצבות הוא כשמבקש גדולות דוקא

התניא אומר שעצבות על כך שאדם אינו במדרגת צדיק נובעת מגאווה: האדם אינו מכיר את מקומו. זו העצבות של מי ש"מבקש גדולות", המתוארת כאן.

Tanya, Likkutei Amarim 27:3 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים כ"ז:ג: וְאֶדְרָבָה, הָעֲצָבוֹת הֵיא מַגְסוֹת הָרוּחַ, שְׁאִינֹו מִכִּיר מְקוֹמוֹ, וְעַל כֵּן יֵרַע לְכַבּוֹ עַל שְׁאִינֹו בְּמִדְרַגַּת צַדִּיק, שֶׁלְּצַדִּיקִים בְּיָדָאֵי אֵין נוֹפְלִים לָהֶם הָרְחוּרֵי שְׁטוֹת כְּאֵלוֹ, כִּי אֵילוֹ הִיָּה מִכִּיר מְקוֹמוֹ, שֶׁהוּא רְחוֹק מְאֹד מִמִּדְרַגַּת צַדִּיק, וְהָלוֹאֵי הִיָּה בִּינוּנֵי וְלֹא רָשָׁע כָּל יָמָיו, אֲפִילוֹ שָׁעָה אַחַת, הָרִי זֹאת הִיא מִדַּת הַפִּינוּנִים וְעֲבוֹדָתָם – לְכַבּוֹשׁ הַיָּצָר וְהַהֲרֹחוֹר הָעוֹלָה מֵהֵלֶב לְמוֹת, וְלַהֲסִיחַ דַּעְתּוֹ לְגַמְרֵי מְנֹנֹו, וְלִדְחוֹתוֹ בְּשֵׁתֵי יָדָיִם, כְּנֻכָּר לְעֵיל.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת
ראה תניא פכ"ז: "העצבות היא מגסות הרוח שאינו מכיר מקומו ועל כן ירע לבבו על שאינו במדרגת צדיק". וראה גם מאמרי אדה"צ הקצרים ע' סב ואילך.

122 בחד קטירא אתקטרגא

שם אומר אדמו"ר הזקן כמעט אותו הדבר: רבי שמעון בר יוחאי, שתורתו היתה אומנותו, אמר "בחד קטירא אתקטרגא", משום שמעולם לא היה נפרד אפילו לרגע, לא נזקק לעורר את האהבה, ולכן היה פטור מתפילה.

הערת קה"ת

ראה המצויין לעיל מטות פד, ג.

123 בחד קטירא אתקטרגא

באדרא זוטא, ביום הסתלקותו, אומר רבי שמעון: "כל יומין דאתקטרגא בהאי עלמא בחד קטירא אתקטרגא ביה בקודשא בריך הוא". אדמו"ר הזקן מצטט זאת כדי להמחיש אהבה שלא נרדמה מעולם.

Zohar, Idra Zuta 1:29-4:37 ספר הזהר, האדרא זוטא א':כ"ט-ד':ל"ז

124 נשמתא... להיטא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

זח"ג (רצב, א). [כ].

125 נשמתא ביה אחידא ביה להיטא

הרבי מסביר מדוע מאמרים רבים מצטטים יחד את "נשמתא ביה אחידא" ואת "בחד קטירא אתקטרגא": הקשר כבר כלל את ההתקשרות הפנימית, אך לא התגלה בחייו של רבי שמעון; ביום הסתלקותו, כששורש הפנימי של כל עבודת האדם מתגלה, התגלתה גם ההתקשרות.

הערת קה"ת

בסה"מ מלוקט ח"ג ע' קנב מבאר "זה שבכמה דרושים מובא הענין דנשמתא ביי אחידא כו' בהמשך אחד עם בחד קטירא אתקטרגא, הוא, כי גם בהענין דבחד קטירא אתקטרגא יש בפנימיות ביי אחידא כו', אלא שבמשך כל ימי חייו לא הי' זה (ביי אחידא כו') בגילוי, וביום ההסתלקות שלו, שאז מתגלה הפנימיות (השרש והמקור) של כל עניני עבודת האדם שעבד במשך כל חייו, אז מתגלה הפנימיות דבחד קטירא אתקטרגא, שהוא (לא רק התקשרות, אלא גם) ביי אחידא". וראה שם הערה 15.

126 שלא היה בבחינת שינה

הרבי מציין שנראה שהביטוי "הוא לא היה במצב של שינה" פירושו שאפילו פחות משישים נשימות לא היה במצב זה; לפי זה, רבי שמעון היה למעלה ממדרגתו של דוד המלך. הרבי משאיר את השאלה לעיון נוסף.

הערת קה"ת

"לכאורה הפי' דאפילו פחות מסי' נשימין ג"כ לא. וא"כ זהו למעלה מבחי' דהמע"ה, וצ"ע". — לקו"ש ח"ו ע' 346.

127 רשב"י שתורתו אומנתו... הי' פטור מתפלה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ירושלמי ברכות פ"א, ה"ב.

10 פסקה

128 ועובר על פשע לשארית נחלתו

"מי אל כמוך, נושא עוון ועובר על פשע לשארית נחלתו". כאן הפסוק נקרא כמתחייס לסליחתו של ה' לענווים.

Micah 7:18 מיכה ז':י"ח

מִי־אֵל כְּמוֹךָ נוֹשֵׂא עוֹן וְעוֹבֵר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׁאֲרֵי־נַחֲלָתוֹ לֹא־יִחַזְקֵיךְ לְעַד אֲפֹו כִי־יִחַפֵּץ חֶסֶד הוּא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage? He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth in mercy .

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מיכה ז', יח.

129 למי שמשלים עצמו כשיריים

הגמרא דורשת את "לשארית נחלתו" כ"למי שמשלים עצמו כשיריים". אדמו"ר הזקן בונה את הפסקה על דרשה זו.

Rosh Hashanah 17b:1-3 ראש השנה י"ז ב:א-ג'

לְמִי שְׁמֻשִׁים עֲצָמוֹ כְּשִׁירִים. רַב הוּנָא רַמִּי, כְּתִיב: "צַדִּיק ה' בְּכָל דְּרָכָיו", וּכְתִיב: "וְחִסְדֵּי כָּל מַעֲשָׂיו"! בְּתַחֲלָה — צַדִּיק, וּלְבִסּוֹף — חִסְדֵּי. רַבִּי אֱלֶעָזָר רַמִּי, כְּתִיב: "וּלְךָ ה' חֶסֶד", וּכְתִיב: "כִּי אַתָּה תִשְׁלַם לְאִישׁ כְּמַעֲשָׂהוּ". בְּתַחֲלָה — "כִּי אַתָּה תִשְׁלַם כְּמַעֲשָׂהוּ", וּלְבִסּוֹף — "וּלְךָ ה' חֶסֶד".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ר"ה יז, ב.

130 חטאתי נגדי תמיד

"כי פשעי אני אדע, וחטאתי נגדי תמיד". התנאי לשמחתו של העניו: הוא אינו שוכח לעולם את חטאיו.

Psalms 51:5 תהילים נ"א:ה'

כִּי־פִשְׁעִי אָנִי אֶדְעַ וְחַטָּאתִי נִגְדִי תָמִיד:

For I know my transgressions; And my sin is ever before me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים נא, ה.

131 אוילים מדרך פשעם

"אוילים מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה על מי שנוח לו בחטאיו.

Psalms 107:17 תהילים ק"ז:י"ז

אֲוִילִים מִדֶּרֶךְ פִּשְׁעָם וּמַעֲוֹנֹתֵיהֶם יִתְעַנּוּ:

Crazed because of the way of their transgression, And afflicted—
ed because of their iniquities

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קז, יז.

132 בד"ה בהעלותך את הנרות

הקטע עוסק ב"אהבה רבה" שלמעלה מ"אהבת עולם", ובמרירותו של אדם כאשר החושך מסתיר את קדושת ה'; תוספת מכארת מדוע דמעות ומרירות מעוררות אתעורות דלעילא. אדמו"ר הזקן מפנה למאמר על "אוילים", שאינם חשים מרירות על דרכיהם.

הערת קה"ת

לעיל פ' בהעלותך ל, ב.

133 בהעלותך את הנרות

"בהעלותך את הנרות, יאירו שבעת הנרות אל מול פני המנורה". אלו הן מילות הפתיחה של המאמר שאליו מתייחסים.

Numbers 8:2 במדבר ח':ב'

דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת־הַנֵּרוֹת אֶל־מֹול פְּנֵי הַמִּנְוָה יֵאֲרוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת:

Speak unto Aaron, and say unto him: When thou lightest' the lamps, the seven lamps shall give light in front of the
'candlestick

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

134 דרך אויל ישר בעיניו

"דרך אויל ישר בעיניו, ושומע לעצה חכם". נאמר על מי שאינו רואה כל פסול בדרכיו.

Proverbs 12:15 משלי י"ב:ט"ו

דֶּרֶךְ אֲוִיל יֵשֶׁר בְּעֵינָיו וְשֹׁמֵעַ לַעֲצָה חָכָם:

The way of a fool is straight in his own eyes; But he that is
.wise hearkeneth unto counsel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי יב, טו.

135 כי שרית עם אלקים

"לא ייקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל, כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל". זהו המקור לשם ישראל, המייצג מדרגה נעלית יותר מיעקב.

Genesis 32:29 בראשית ל"ב:כ"ט

וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֵאָמֵר עוֹד שְׁמֶךָ כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל כִּי־שָׁרִיתָ עִם־אֱלֹקִים וְעִם־אֲנָשִׁים וְתוּכַל:

And he said: "Thy name shall be called no more Jacob, but
Israel; for thou hast striven with G-d and with men, and hast
'prevailed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לב, כט.

136 בד"ה מה טובו

המאמר שואל מדוע אפשר להמשיך לקרוא ליעקב יעקב גם לאחר שקיבל את השם ישראל, ומשיב שאי אפשר להגיע לבחינת ישראל בלי לעבור תחילה דרך בחינת יעקב. הדבר עומד ביסוד הסדר של שתי הבחינות כאן.

הערת קה"ת

לעיל פ' בלק עג, א ואילך.

137 מה טובו אוהליך יעקב

"מה טובו אוהליך יעקב, משכנותיך ישראל". מילות הפתיחה של המאמר בלקוטי תורה על שני השמות.

Numbers 24:5 במדבר כ"ד:ה'

מַה־טוֹבו אוֹהֲלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל:

How goodly are thy tents, O Jacob, Thy dwellings, O Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

138 ולישרי לב שמחה

"אור ורוע לצדיק, ולישרי לב שמחה". השמחה שייכת ל"ישרים", למדרגת ישראל.

Psalms 97:11 תהילים צ"ז:י"א

אֹור וְרֹעַ לְצַדִּיק וּלְיִשְׁרֵי־לֵב שְׂמֵחָה:

Light is sown for the righteous, And gladness for the upright
.in heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צז, יא.

139 אשר עשה האלקים את האדם ישר

"האלקים עשה את האדם ישר, והמה ביקשו חשבונות רבים". היושר הוא מצבו העצמי של האדם.

Ecclesiastes 7:29 קהלת ז':כ"ט

לְכַד רָאֵה־זֶה מַצְאֵתִי אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹקִים אֶת־הָאָדָם יֵשֶׁר וְהֵמָּה בִקְשׁוּ חֲשָׁבוֹנוֹת רַבִּים:

Behold, this only have I found, that G-d made man upright;
.but they have sought out many inventions

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ז, כט.

140 בד"ה בפרשת נסכים כתיב

הקטע אומר שמי שלבוש בגוף ובנפש בהמית ועוסק כל היום בעניינים גשמיים יכול לעורר אהבה רק באמצעות קריאת שמע, ושככל יום הדבר

מחוק את האש האלקית שבתוכו. הדברים נוגעים לבחינת ישראל המאירה בכל אחד בשעת התפילה.

הערת קה"ת

לעיל פ' שלח מ, ג.

141 בד"ה לא הביט און ביעקב

המאמר מבאר את יעקב וישראל כשתי בחינות בעבודת ה' – עבד וכן: יעקב נקרא "עבדי", וישראל "בני בכורי". בהמשך הוא שואל מה יכולה להיות משמעותה של "עבודה" כלפי ה', ומביא את הפסוק "תחת אשר לא עבדת".

הערת קה"ת

לעיל פ' בלק ע, ג.

142 לא הביט און ביעקב

"לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל". פתיחת המאמר בלקוטי תורה על יעקב וישראל.

Numbers 23:21 במדבר כ"ג:כ"א

לא־הִבִּיט אֶון בְּיַעֲקֹב וְלֹא־רָאָה עֲמַל בְּיִשְׂרָאֵל הִ' אֱלֹקָיו עִמּוֹ וְתִרְוַעַת מְלָךְ בּוֹ:

None hath beheld iniquity in Jacob, Neither hath one seen perverseness in Israel; The L-RD his G-d is with him, And the shouting for the King is among them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

143 ועתה יגדל

"ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת". מילות הפתיחה של מאמר שהאדמו"ר הזקן מפנה אליו.

Numbers 14:17 במדבר י"ד:י"ז

וְעַתָּה יִגְדֹּל־נָא כַח אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר:

And now, I pray Thee, let the power of the L-rd be great, according as Thou hast spoken, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

144 אחרי ה' אלקיכם תלכו

"אחרי ה' אלקיכם תלכו ואותו תיראו". מילות הפתיחה של מאמר נוסף שאליו מפנים.

Deuteronomy 13:5 דברים י"ג:ה'

אַחֲרֵי ה' אֱלֹקֵיכֶם תֵּלְכוּ וְאֹתוֹ תִירְאוּ וְאֶת־מִצְוֹתָיו תִּשְׁמְרוּ וּבְקִלּוֹ תִשְׁמְעוּ וְאֹתוֹ תַעֲבֹדוּ וְבוֹ תִדְבְּקוּן:

After the L-RD your G-d shall ye walk, and Him shall ye fear, and His commandments shall ye keep, and unto His voice shall ye hearken, and Him shall ye serve, and unto Him shall ye cleave

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

145 לכן אמור לבני ישראל

"לכן אמור לבני ישראל אני ה'". מילות הפתיחה של מאמר נוסף שאליו מפנים.

Exodus 6:6 שמות ו:ו'

לְכֵן אֹמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדֵּתָם וְנִגַּלְתִּי אֶתְכֶם בְּרוֹעַ נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים:

Wherefore say unto the children of Israel: I am the L-RD, and I will bring you out from under the burdens of the Egyptians, and I will deliver you from their bondage, and I will redeem you with an outstretched arm, and with great judgments

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

146 עבדו את ה' בשמחה

"עבדו את ה' בשמחה, בואו לפניו ברננה". הציווי לעבוד את ה' בשמחה, הנידון במאמרים המפורטים.

Psalms 100:2 תהילים ק"ב:

עֲבֹדוּ אֶת־ה' בְּשִׂמְחָה בְּאוֹ לִפְנֵי בְּרִנָּה:

Serve the L-RD with gladness; come before His presence with singing

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

147 ובד"ה שוש אשיש

הקטע אומר שכאשר בני ישראל שמחים למטה בשמחת המצווה, הם מעוררים שמחה של מעלה, ומפנה למאמר על "שוש אשיש בה". הדבר תומך בנקודה ששמחת המצווה היא השמחה שכל יהודי מעורר.

הערת קה"ת

לעיל תזריע כ, ג.

148 שוש אשיש

"שוש אשיש בהוי", תגל נפשי באלקי". פתיחת מאמר העוסק בשמחה.

Isaiah 61:10 ישעיהו ס"א:י'

שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בַּה' תִּגַּל נַפְשִׁי בְּאֱלֹקֵי כִי הִלְבִּישָׁנִי בְּגָדֵי־יִשַׁע מְעִיל צְדָקָה יַעֲטֵנִי כִתְּתֵנִי יָכֵחוּ פָאָר וְכִכְלָה תַעֲדָה כְּלִיָּה:

I will greatly rejoice in the L-RD, My soul shall be joyful in my G-d; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

149 מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים

"מה יפית ומה נעמת, אהבה בתענוגים". אהבת התענוג השייכת לצדיקים.

Song of Songs 7:7 שיר השירים ז:ז

מַה־יִפִּית וּמַה־נְּעֻמַּת אֶהְבָּה בַת־עֲנֻגִים:

!How fair and how pleasant art thou, O love, for delights

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ז, ז.

150 בזה חפץ כל אדם מישראל באמת לאמתו

בתניא נאמר שהחיבור של הנשמה עם אור ה' הוא דבר שכל יהודי רוצה בו באמת, מכוח האהבה הטבעית הנסתרת בלבו של כל יהודי. לכן שמחת המצווה נמצאת בהישג ידו של כל אחד.

Tanya, Likkutei Amarim 41:22 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים מ"א:כ"ב

אֲבָל יְחִיד נִפְשׁוֹ וְהַתְּפִלּוּתָהּ בְּאוֹר ה' – לְהִיּוֹת לְאֶחָדִים, בְּזֶה חֲפֵץ כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל בְּאֵמֶת לְאֵמִיתוֹ לְגִמְרֵי כָּכָל לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ, מֵאֶהְבָּה הַטְּבָעִית הַמְּסוּתֶרֶת בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל לְדָבָקָה בַּה', וְלֹא לִפְרֹד וְלִהְיוֹת נִכְרֵת וְנִבְדֵּל חֹס וְשִׁלּוּם מִיְּחֻדוֹ וְאַחֲדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּשׁוּם אוֹפֵן, אֲפִילוּ בְּמִסִּירַת נֶפֶשׁ מִמֶּשׁ.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

151 בבקר בהיטיבו

"בבוקר בבוקר, בהיטיבו את הנרות". הטבת הנרות של אהרן מסמלת אהבה

העולה על אהבת הבוקר של אברהם.

Exodus 30:7 שמות ל"ז:

והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהיטיבו את־הנרות
לקטירנה:

And Aaron shall burn thereon incense of sweet spices; every
morning, when he dresses the lamps, he shall burn it
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

152 ה' לי בעוזרי

"הוי לי בעוזרי". מילות הפתיחה של המאמר על "מועדים לשמחה".

Psalms 118:7 תהילים קי"ח:

ה' לי בעוזרי ואני אראא בשנאי:

The L-RD is for me as my helper; And I shall gaze upon
them that hate me
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

153 וישמחו בך ישראל

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
תפלת יו"ט.

154 בענין גביע הכסף

במסעי צ, ב מבאר אדמו"ר הזקן את גביע הכסף של יוסף: כסף הוא אהבה,
מלשון "נכסוף נכספת", ויוסף המשיך לבנימין אהבה זו — "אהבה
בתענוגים" — כדי שגם נשמות הבינונים יוכלו לזכות בה, אך הסתיר אותה
כדי שלא ידעו על אהבה הנעלית ממדרגתם.

הערת קה"ת
ראה אזה"ת מקץ תתשד, א. במסעי (צ, ב-ג). [כ].

155 גביע הכסף

יוסף מצווה להניח את גביע הכסף שלו בפי אמתחתו של האח הצעיר
ביותר. אדמו"ר הזקן קושר בין כסף לכיסופים.

Genesis 44:2 בראשית מ"ד:

ואת־גביעי גביע הכסף תשים בפי אמתחת הקטן ואת כסף שבך ויעש
כדבר יוסף אשר דבר:

And put my goblet, the silver goblet, in the sack's mouth of
the youngest, and his corn money.' And he did according to
the word that Joseph had spoken

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

156 נכסף נכספתה

לבן אומר ליעקב: "נכסוף נכספתה לבית אביך". הפועל הכפול מבטא
כיסופים עזים.

Genesis 31:30 בראשית ל"א:

ועתה הלוך הלבית כִּי־נכסף נכספתה לבית אביך למה גנבת את־אלקי:

And now that thou art surely gone, because thou sore long-
est after thy father's house, wherefore hast thou stolen my
?gods

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

157 בביאור ע"פ וכל בניך

הקטע מבאר את "דברי אשר שמת בפיך" כתורה, שאליה מגיעים באמצעות
"וכל בניך לימודי ה'", וממשיך לעסוק בשלום ובישועה. אדמו"ר הזקן מפנה
לביאור על פסוק זה בעניין "שמחה שלמה" שבמדרש.

הערת קה"ת

לעיל פי ראה לא, ג.

158 וכל בניך

"וכל בניך לימודי הוי רוב שלום בניך". מילות הפתיחה של ההסבר
שאליו מתייחסים.

Isaiah 54:13 ישעיהו נ"ד:

וְכָל־בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרֹב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ:

And all thy children shall be taught of the L-RD; and great
shall be the peace of thy children

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

159 נגילה ונשמחה בך

"נגילה ונשמחה בך". המדרש על פסוק זה מדבר על שמחה שלמה.

Song of Songs 1:4 שיר השירים א':

מְשַׁכְּנֵי אַחֲרֶיךָ נְרוּצָה תְּבִיאֵנִי הַמֶּלֶךְ תְּדַרְּיוּ נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בְּךָ נִזְכִּירָה
דְּדִיךְ מִיַּיִן מִיִּשְׂרָיִם אֶהְבֹּדָה:

Draw me, we will run after thee; The king hath brought me
into his chambers; We will be glad and rejoice in thee, We
will find thy love more fragrant than wine! Sincerely do they
.love thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 12

160 קודם התפלה צריך כובד ראש

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה ברכות רפ"ה ל, ב.

161 כובד ראש

המשנה: "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש"; חסידים הראשונים
היו שוהים שעה אחת לפני התפילה, כדי לכוון את לבם לאביהם שבשמים.

Berakhot 30b:14 ברכות ל"ב:

מתני' אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש. חסידים הראשונים
היו שוהים שעה אחת, ומתפללין. כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים.
אפילו המלך שואל בשלומו — לא ישיבנו, ואפילו נחש כרוך על עקבו
— לא יפסיק.

MISHNAH One must not stand up to say the Tefillah except
in a serious frame of mind. The pious men of old used to
wait an hour and then say the Tefillah, in order to direct
their heart to their Father in Heaven. Even when a king
greets him, he must not respond ; and though a serpent be
wound round his heel, he must not interrupt

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

162 עונותי עברו ראשי

"כי עונותי עברו ראשי, כמשא כבד יכבדו ממני". זו הסיבה למרירות
שלפני התפילה.

Psalms 38:5 תהילים ל"ח:

כי עֲוֹנֹתַי עָבְרוּ רָאשִׁי כְּמֶשֶׂא כְבֵד יִכְבְּדוּ מִמֶּנִּי:

For mine iniquities are gone over my head; as a heavy bur-
den they are too heavy for me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
תהלים לח, ה.

163 אידילי יומא אידילי קצירא

רבי שמעון בר יוחאי אומר שאבן יקרה הייתה תלויה בצווארו של אברהם וריפאה כל חולה שראה אותה; כשנפטר אברהם, תלה אותה ה' בשמש. אב"י מוסיף את האמירה: "משעלה היום — נסתלקה המחלה".

Bava Batra 16b:10 בבא בתרא ט"ז ב:י

... אָבן טוֹכָה הָיְתָה תְּלוּיָה בְּצוּאָרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, שֶׁכָּל חוֹלָה הָרָאָה אוֹתוֹ מִיָּד מִתְרַפָּא; וּבְשַׁעָה שֶׁנִּפְטָר אַבְרָהָם אָבִינוּ מִן הָעוֹלָם – תִּלְאָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּגִלְגַּל חֲמָה. אָמַר אַבְיִי, הָיְינוּ דְאָמְרֵי אֵינְשֵׁי: אִידְלִי יוֹמָא אִידְלִי קְצִירָא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ב"ב טז, ב. פרש"י: אידילי יומא הוגבה שמש כשהחמה זורחת, אידילי קצירא, מיקל החולי. וראה בתוס' בד"ה שכל שהקשה שהרי בימי אברהם לא היי חולי בעולם, ע"ש. וראה בפ"י רבינו גרשום.

164 רבי עקיבא אומר: "כשם שמקווה מטהר את הטמאים, כך הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל". זהו הראשון מבין שלושת הדברים המכניסים לתפילה.

Mishnah Yoma 8:9 משנה יומא ח:ט

האומר, אֶחָטָא וְאָשׁוּב, אֶחָטָא וְאָשׁוּב, אֵין מְסַפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. אֶחָטָא יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר, אֵין יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר. עֲבֹרוֹת שְׂבִין אָדָם לְחַבְרוֹ, אֵין יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר, עַד שְׁיִרְצֶה אֶת חַבְרוֹ. אֶת זֶה דִּרְשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, מִכָּל חֲטָאוֹתֵיכֶם לִפְנֵי יְיָ תִּתְהַרֶּוּ (ויקרא טז), עֲבֹרוֹת שְׂבִין אָדָם לְמַקּוֹם, יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר. עֲבֹרוֹת שְׂבִין אָדָם לְחַבְרוֹ, אֵין יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר, עַד שְׁיִרְצֶה אֶת חַבְרוֹ. אָמַר רַבִּי ...

One who says: I shall sin and repent, sin and repent, they do not afford him the opportunity to repent. [If one says]: I shall sin and Yom HaKippurim will atone for me, Yom HaKippurim does not effect atonement. For transgressions between man and G-d Yom HaKippurim effects atonement, but for transgressions between man and his fellow Yom HaKippurim does not effect atonement, until he has pacified his fellow. This was expounded by Rabbi Elazar b. Azariah: "From all your sins before the L-rd you shall be clean" ... (Leviticus 16:30)

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

13 פסוקה

165 והנה הרייף

הערת קה"ת מפנה לקטע ב-Meah She'arim (מה ע"א) הפותח באותן מילים: "כתב הרייף".

הערת קה"ת

ראה מאה שערים מה, א ד"ה הרייף כ'. וראה הוספות לסי' מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תרד.

166 טבילת בעל קרי

עזרא אסר על מי שראה קרי ללמוד תורה, לקרוא קריאת שמע או להתפלל עד שיטבול; התקנה בוטלה לאחר מכן, והוא רשאי לעשות את שלושת

הדברים בלי טבילה, וכך התפשט המנהג. זו ההלכה שעליה אומר הטקסט: "אנו סוברים".

Shulchan Arukh, Orach Chayim 88:1 שולחן ערוך, אורח חיים פ"ח:א'

בעל קרי מותר בק"ש. וכו' סעיף אחד: כל הטמאים קורין בתורה וקורין ק"ש ומתפללין חוץ מבעל קרי שהוציאו עזרא מכלל הטמאים ואסרו בין בד"ת בין בק"ש ובתפלה עד שיטבול כדי שלא יהיו ת"ח מצויין אצל נשותיהן כתרנגולין ואח"כ בטלו אותה תקנה והעמידו הדבר על הדין שאף בעל קרי מותר בד"ת ובק"ש ובתפלה בלא טבילה ובלא רחיצה דתשעה קבין וכן פשט המנהג: הגה יש שכתבו שאין לאשה גדה כימי ראייתה ליכנס לבית הכנסת או להתפלל או להזכיר השם או ליגע בספר (הגהות מיימוני פ"ד) וי"א שמותרת בכל וכן עיקר (רש"י הלכות

...

Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

167 אנו לא קיייל כן כמ"ש בש"ע

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אור"ח ספ"ח.

168 שלדברי הכל התפלה מקובלת יותר עם הטבילה

הערת קה"ת מפנה לאגרת זו של הרמב"ם, כפי שהיא מובאת בלקוטי שיחות, בעניין הטבילה לפני התפילה.

הערת קה"ת

ראה אגרת הרמב"ם לר' פינחס ב"ר משולם — נדפסה בשו"ת הרמב"ם ליפסא סי' קמ. אגרות הרמב"ם ע' 178 ואילך — לקו"ש ח"כ ע' 345 הערה 177. ראה לקו"ש ח"ז ע' 315.

169 הטהרה נטלה את הריח

רבי שמעון בן אלעזר אומר שכאשר פסקה הטהרה, ניטלו מן הפירות הטעם והריח. אדמו"ר הוקן הולך בעקבות נוסח התלמוד הירושלמי: "הטהרה נטלה את הריח", הקושר בין טהרה לריח.

Mishnah Sotah 9:13 משנה סוטה ט:יג

רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, הַטְּהָרָה נִטְלָה אֶת הַטַּעַם וְאֶת הָרִיחַ. הַמַּעֲשָׂרוֹת נִטְלוּ אֶת שְׁמֹן הַדֶּגֶן. וְהַכֶּמֶץ אוֹמְרִים, הַזֵּנוֹת וְהַכֶּשֶׁפִּים כָּלוּ אֶת הַכֹּל:

Rabbi Shimon ben Elazar says: [the cessation of observation of the] purity laws has removed taste and fragrance, [the cessation of observation of] the tithes has removed the fatness of grain. But the Sages say: licentiousness and sorcery destroyed everything

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

170 מורחינא ריחא דחנוניא

רב הונא עטף תמר ריחנית מון חינוניא בגלימתו; בנו רבה אמר: "אני מריח ריח של חינוניא", ורב הונא השיב: "בני, יש כך טהרה". מכאן הוכחה שתחושת הריח תלויה בטהרה.

Sotah 49a:10 סוטה מ"ט א:י

רַב הוֹנָא אֲשַׁכַּח תוֹמַרְתָּא דְּחִינוּנִיתָא, שִׁקְלָהּ, כִּרְכָּה בְּסוּדְרִיהָ. אֲתָא רַבָּה בְּרִיהּ, אָמַר לָקָה: מוֹרְחִינָא רִיחָא דְּחִינוּנִיתָא. אָמַר לָקָה: בְּנִי, טְהָרָה יֵשׁ בָּךְ. יִהְיֶה נִיחָיָה. אֲדֹהֲכִי אֲתָא אַכָּא בְּרִיהּ, שִׁקְלָהּ, יִהְיֶה נִיחָיָה. אָמַר

לקה: בְּנִי, שְׂמַחֲתָ אֶת לְבִי, וְהִקְהִיתָה אֶת שִׁינִי. הֵינְנוּ דְאִמְרֵי אִינְשֵׁי:
רְחֵמִי דְאָבָא – אֲבָנִי, רְחֵמִי דְבְנִי – אֲבָנִי דְהוּוּ לְקָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

171 בד"ה אלה מסעי

ממש לפני תחילת המאמר מוסבר בלוקסי תורה שמה שמתלבש בכלי נקרא
"מיצר וגבול" ביחס לאור המקיף שמעל הכלי, "שהוא בחינת ריח". המאמר
"אלה מסעי" פותח במסעות ישראל; אדמו"ר הזקן מפנה אליו בעניין הריח
כמדורג מקיפה.

הערת קה"ת

לעיל פ' מסעי צ, ד ואילך.

פסקה 14

172 ריח נחוהי

"את קרבני לחמי לאשי, ריח נחוהי תשמרו להקריב לי במועדו." הקרבנות
הם "ריח נחוהי" של ה'.

Numbers 28:2 במדבר כ"ח:ב'

צו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת־קִרְבְּנִי לְחָמִי לְאִשֵּׁי רִיחַ נִיחֻחִי
תִּשְׁמְרוּ לְהִקְרִיב לִי בְּמוֹעָדוֹ:

Command the children of Israel, and say unto them: My
food which is presented unto Me for offerings made by fire,
of a sweet savour unto Me, shall ye observe to offer unto Me
in its due season

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר כח, ב.

173 וירח ה' את ריח הניחוח

לאחר הקרבת הקרבן של נח נאמר: "וירח הו"י את ריח הניחוח." הקרבנות
מגיעים אל ה' כריח.

Genesis 8:21 בראשית ח':כ"א

וַיֵּרַח ה' אֶת־רִיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר ה' אֶל־לִבּוֹ לֹא־אֶסַּף לְקַלֵּל עוֹד אֶת־
הָאָדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם כִּי יֵצֵר לִבּ הָאָדָם רַע מִנְּעֻרָיו וְלֹא־אֶסַּף עוֹד לְהַכּוֹת
אֶת־כָּל־חַי כְּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי:

And the L-RD smelled the sweet savour; and the L-RD said
in His heart: 'I will not again curse the ground any more for
man's sake; for the imagination of man's heart is evil from
his youth; neither will I again smite any more every thing
living, as I have done

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ח, כא.

174 שנכנס לו יתוש בחוטמו

טיטוס, שהחריב את בית המקדש, נענש כשיתוש נכנס לחוטמו וניקר במוחו
במשך שבע שנים. אדמו"ר הזקן מסביר זאת כעונש מידה כנגד מידה.

Gittin 56b:15 גיטין נ"ו ב:ט"ו

עֲלָה לִיבְשָׁה וְתַעֲשֶׂה עִמָּה מְלַחְמָה. עֲלָה לִיבְשָׁה, בָּא יְתוּשׁ וְנִכְנַס
בְּחוֹטְמוֹ, וְנִקְרַ בְּמוֹחוֹ שֶׁבַע שָׁנִים. יוֹמָא חַד הָוָה קָא חֲלִיף אֲבָבָא דְבִי
נִפְתָּא, שְׁמַע קָל אֲרֻפְתָּא, אִישְׁתִּיק; אָמַר: אִיכָא תַקְנָתָא. כָּל יוֹמָא מִיֵּיתוֹ
נִפְתָּא וּמְחו קָמִיָּה. לָגִוי – יְהִיב לְקָה אֲרַבְעַע זוּזֵי, יִשְׂרָאֵל – אָמַר לְקָה:
מִסְתִּיבָה דְקָא חֲזִית בְּסָנְאָה. עַד תִּלְתִּין יוֹמִין עֲבַד הָכִי; מִקָּאן וְאִילָּהּ, כִּיּוֹן
דְּדָשׁ, דְּדָשׁ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

גיטין נו, ב.

175 ותהלתי אחטם לך

"למען שמי אאריך אפי, ותהלתי אחטם לך, לבלתי הכריתך." הפועל
"אחטם" קשור למילה "חוטם".

Isaiah 48:9 ישעיהו מ"ח:ט'

לְמַעַן שְׁמִי אֶאָרִיךְ אֲפִי וְתִהְלִיתִי אַחֲטָם־לְךָ לְבִלְתִּי הַכְרִיתָהּ:

For My name's sake will I defer Mine anger, And for My
praise will I refrain for thee, that I cut thee not off

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה מ"ח, ט. ראה לעיל פ' פנחס עט, ד.

176 בד"ה באתי לגני

הפסקה מסבירה שתורה הנלמדת ללא העמקה אינה אלא "אותיות", ושיש
ללמוד בעיון כדי שההבנה שמחכמה תימשך אל האותיות והדינים יתמתקו.
אדמו"ר הזקן מפנה למאמר זה בעניין "אריתי מורי".

הערת קה"ת

לקמן שה"ש לג, א.

177 באתי לגני

"באתי לגני אחותי כלה, אריתי מורי עם בשמי." זהו הפסוק שאליו התייחס
הפתיח של המאמר בלוקסי תורה.

Song of Songs 5:1 שיר השירים ה':א'

בָּאתִי לְגַנִּי אַחֲתִי כְלָה אֲרִיתִי מוֹרִי עִם־בְּשָׁמִי אֲכַלְתִּי יַעֲרִי עִם־דְּבָשִׁי
שָׁתִיתִי יַיִנִי עִם־חֶלְבִי אֲכָלוּ רַעִים שָׁתוּ וְשָׁכְרוּ דוֹדַי:

I am come into my garden, my sister, my bride; I have gath-
ered my myrrh with my spice; I have eaten my honeycomb
with my honey; I have drunk my wine with my milk. Eat, O
friends; Drink, yea, drink abundantly, O beloved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

178 התפלה היא במקום קרבנות

המילים כאן מצטטות את Berakhot 26b:7. הקטע מופיע למטה.

Berakhot 26b:7 ברכות כ"ו ב:ז'

יַעֲקֹב תִּקְוֵן תְּפִלַּת עֲרֻבִית, שְׁנֵאמַר: "וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם וַיִּלֶּן שָׁם", וַאֲזַן
"פְּגִיעָה" אֵלָּא תְּפִלָּה, שְׁנֵאמַר: "וַאֲתָה אַל תִּתְּפַלֵּל בְּעַד הָעָם הַזֶּה וְאֵל
תִּשָּׂא בְּעַדָם רִנָּה וְתִפְלָה וְאֵל תִּפְגַּע בִּי"

Jacob instituted the evening Tefillah ; as it is said, "And he
lighted [paga'] upon the place, and tarried there all night"
(Gen. xxviii. 11) — "alighting" means prayer; as it is said,
"Therefore pray not thou for this people, neither lift up cry
nor prayer for them, neither make intercession [paga'] to
Me" (Jer. vii. 16)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ברכות כו, ב.

179 לכן אמרו לבעל החוטם אני מתפלל

בִּי־51d לוקסי תורה מבאר שה' נעלה במידה שווה מן השמים ומן הארץ,
שכן הכול בטל לפניו, וישראל ממשיכים את קדושתו למחשבה, לדיבור

ולמעשה. הערת קה"ת מפנה לשם, וכן ל־Masei 91a, בקשר ל"לבעל החוטם אני מתפלל".

הערת קה"ת

ראה לעיל פ' שלח נא, ד. פ' מסעי צא, א.

180 לבעל החוטם אני מתפלל

כשרב המנונא סבא רצה להתפלל, היה אומר: "למרי חוטמא אנא מצלי, למרי חוטמא אנא מתחנן"; והזוהר מייחס את הפסוק "ותהלתי אחטם לך" לעתיק יומין. אדמו"ר הזקן מצטט זאת כדי להסביר את התפילה כריח.

Zohar, Idra Rabba 9:63-10:73 ספר הזוהר, האדרא רבא ט':ס"ג-י":ע"ג

181 כי התורה כו' אמנם תפלה

ראשית חכמה מסביר מדוע התפילה זקוקה לטבילה ואילו התורה אינה זקוקה לה: התורה, בשל מעלתה הגדולה, אינה יכולה לקבל טומאה, בדומה לאש; אך התפילה זקוקה לכוננת הלב, והטומאה מבלבלת אותה.

Reshit Chokhmah, Gate of Love 11:49 ראשית חכמה, שער האהבה י"א:מ"ט

ולכן צריך האדם לתקן נפשו באופן שתהיה כסא לשרות בה ידויד ועלת העילות, ולכן צריך לעשותה מאהבה כדי שיתדבק בו, וכן כתוב בספר החסידים (סימן ע"ג) שאחד מן הדברים המעכבים את התפלה שלא תהיה תפלתו נשמעת הוא אם אינו טהור, וכפי סברת התוספות (חולין דף קכב ע"ב ד"ה לגבל) שסוכרין דלתפלה צריך טבילה, ולתורה אין צורך, יש טוב טעם על דרך הסוד וראוי למעשה, כי התורה מפני רוב מעלתה שהיא בעלמא דדכורא יש בכחה לקבל הקליפה, ואינה מקבל הטומאה כאש. אמנם תפלה היא בקשת רחמים ותחנונים, וצריך כוונת הלב, ובהיותו ...

Hamesorah Publishers, Jerusalem 2005 (CC-BY-NC)

182 ועיין ברי"ח שער האהבה פי"א ג"כ טעם לזה כי התורה כו' אמנם תפלה כו'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בדפוס אמשטרדם קט, רע"א: "כי התורה מפני רוב מעלתה שהיא בעלמא דדכורא יש בכחה לקבל הקליפה ואינה מקבלת הטומאה כאש, אמנם התפלה היא בקשת רחמים ותחנונים וצריך כוונת הלב ובהיותו טמא בודאי תתבלבל כוונתו ולכן צריך לזוהר בה".

183 ר"א יהיב פרוטה

"רבי אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי, אמר, דכתיב: 'אני בצדק אחזה פניך'. צדקה לפני התפילה.

Bava Batra 10a:14 בבא בתרא י"א:י"ד

רבי אלעזר יהיב פרוטה לעני, והדר מצלי - אמר, דכתיב: "אני בצדק אחזה פניך". מאי "אשבעה בהקיץ תמונתך"? אמר רב נחמן בר יצחק: אלו תלמידי חכמים שמנדדו שניה מעיניהם בעולם הזה, והקדוש ברוך הוא משכינן מזיו השכינה לעולם הבא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ב"ב י, א.

184 בצדק אחזה פניך

"ואני, בצדק אחזה פניך". חז"ל דורשים זאת על צדקה הניתנת לפני

התפילה.

Psalms 17:15 תהילים י"ז:ט"ו

אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך:

As for me, I shall behold Thy face in righteousness; I shall .be satisfied, when I awake, with Thy likeness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים יז, טו.

185 וצדקה תציל כו'

"לא יועילו אוצרות רשע, וצדקה תציל ממות". הצדקה מגינה על המתפלל מפני הקטרגים עליו.

Proverbs 10:2 משלי י:ב'

לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות:

Treasures of wickedness profit nothing; but righteousness .delivereth from death

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי י, ב. ראה לעיל (יח, ד) בהערות כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע.

186 וצדקה תרומם גוי'

"צדקה תרומם גוי". הצדקה מרוממת את האדם, כדי שיוכל להיכנס להיכל המלך בתפלתו.

Proverbs 14:34 משלי י"ד:ל"ד

צדקה תרומם גוי וחסד לאמים חטאת:

Righteousness exalteth a nation; But sin is a reproach to any .people

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי יד, לד.

187 סדי"ה וארשתיך לי

המאמר מסתיים בראש 9a, שם אדמו"ר הזקן מפרש את "וארשתיך לי בצדק" כגאולת הנפש האלקית מן הגוף באמצעות הצדקה, ומביא את הסיפור על רבי אלעזר, שנתן מטבע לעני ולאחר מכן התפלל. לפי סימון העמודים ב־Sefaria, המקום הוא 9a; הציון המודפס "רט" שבהערה הוא ככל הנראה טעות דפוס.

הערת קה"ת

לעיל פ' במדבר רט, רע"א.

188 וארשתיך לי

"וארשתיך לי לעולם, וארשתיך לי בצדק ובמשפט". זהו הפסוק הפותח את המאמר הנזכר, וה"צדק" שבו מתאים לנושא הצדקה.

Hosea 2:21 הושע ב':כ"א

וארשתיך לי לעולם וארשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים:

And I will betroth thee unto Me for ever; Yea, I will betroth thee unto Me in righteousness, and in justice, And in lov- .ingkindness, and in compassion

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 15

189 אשת חיל עטרת בעלה

"אישה בעלת חיל היא עטרת בעלה". כאן הכוונה היא שאמונה פשוטה

בתורה בשם הבעל שם טוב: "ישראל נפזרו..." כפי שמצוין בהערת קה"ת.

הערת קה"ת

ראה לעיל (יח, ד) בהערות כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע שמעתיק קטע נוסף ממאמר זה: "ובשם הבעש"ט ז"ל נתפזרו ישראל . . ." (וראה ג"כ סי' מאמרי אדה"ו הקצרים ע' רנו. סי' מאמרי אדה"ו ענינים ע' קלא ובהנסמן בהמ"מ שם).

מכתירה את האהבה הגדולה.

Proverbs 12:4 משלי י"ב:ד'

אֲשֶׁת־חַיִל עֹטֶרֶת בַּעֲלָהּ וְכָרָקָב בַּעֲצָמוֹתָיו מְבִישָׁה:

A virtuous woman is a crown to her husband; But she that doeth shamefully is as rottenness in his bones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי יב, ד.

190 זכר חסדו

"הוא זכר את חסדו ואת נאמנותו לבית ישראל". המילה "זכר" פירושה גם "זכר", והיא רומזת לכך שאהבת החסד היא בחינה זכרית.

Psalms 98:3 תהילים צ"ח:ג'

זָכַר חֲסִדוֹ וְנֶאֱמֹנָתוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל רָאוּ כָּל־אֲפִסְי־אָרֶץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ:

He hath remembered His mercy and His faithfulness toward the house of Israel; All the ends of the earth have seen the salvation of our G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צח, ג.

191 שנתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים

הערת קה"ת מפנה Bamidbar Rabbah 13:6 למילים האלה.

Bamidbar Rabbah 13:6 במדבר רבה י"ג:ו'

הערת קה"ת

תנחומא נשא טז. וראה שם בחקותי ג. ב"ר ספ"ג. במד"ר פי"ג, ו.

192 שנתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים

"כאשר ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, הוא רצה שתהיה לו דירה בתחתונים, כפי שיש לו בעולמות העליונים". משום כך אמונה פשוטה, המצויה למטה, יקרה כל כך למעלה.

Midrash Tanchuma, Nasso 16:1 מדרש תנחומא, נשא ט"ז:א'

... בָּאתִי לִגְנוֹי אַחוֹתֵי כֶּלָּה (שה"ש ה, א). אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַחֲמִין, בְּשָׁעָה שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, נִתְאַוָּה שְׂיָהָא לוֹ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים כְּמוֹ שֵׁישׁ בְּעֵלְיוֹנִים. בָּרָא אֶת הָאָדָם וְצוּהוּ אוֹתוֹ וְאָמַר לוֹ: מְכַל עֵץ הִנֵּן אָכַל תֹּאכֵל, וּמַעַץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע לֹא תֹאכֵל מִמֶּנּוּ (בראשית ב, טז-יז). וְעַכְשָׁיו צוּיָוִי. אָמַר לָקַח הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כֶּה הָיִיתִי מִתְאַוָּה שְׂיָהָא לוֹ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים כְּמוֹ שֵׁישׁ לִי בְּעֵלְיוֹנִים, וְדָבָר אֶחָד צוּיָתִי אוֹתָהּ וְלֹא שְׁמַרְתָּ אוֹתָהּ. מִיָּד סִלַּק הַקָּדוֹשׁ ...

So it came to pass on the day that Moses had“ (Numb. 7:1) finished.” Rav says, “Every place where it is stated, ‘So it came to pass (wayehi),’ [is referring to] something new”; but R. Simeon says, “Every place where it says, ‘So it came to pass (wayehi)’ [is referring to] something which existed, has ceased [to exist] for a long time, and has returned to be as it was. 5:7. This text is related (to Cant. 5:1), “When I come to ... my garden, my sister bride.” R. Samuel bar

Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain) • Townsend 1989 translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY)

193 לראשו כו'

ברשימותיו ב־18d מעתיק הרבי הרש"ב המשך נוסף של המאמר, הפותח

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain); Hamesorah Publishers, Jerusalem 2005 (CC-BY-NC); Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain); Townsend 1989 .translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY)

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: /likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך /likuteitorah.com/he/likutei-torah/ki-savo/3/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק